

ΓΑΒΡΙΗΛ ΣΕΒΗΡΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΥΠΟ

Ξ. Α. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ

Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ «Ἐκκλησιαστικοῦ Φάρου» Ἀλεξανδρείας τόμ. ΙΑ', σ. 5-34

ΕΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

1913

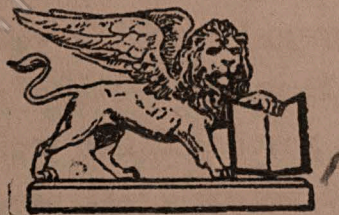
ΓΑΒΡΙΗΛ ΣΕΒΗΡΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΥΠΟ

Ξ. Α. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ

ΕΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ—673

1913

ΤΑΒΛΙΝΑ ΖΕΒΗΡΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΟΥ

Ε. Α. ΖΕΒΗΡΟΥ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΝΑΥΠΛΙΟΝ

ΕΚ ΔΕΛΦΩΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΕΚΔΟΣΤΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

1913

ΓΑΒΡΙΗΛ ΣΕΒΗΡΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Σεραφεῖμ ἱερομόναχος Κρής. — Σεβήρου φυλάκιαις. — Κύπρου ἀρχιεπίσκοπος Νεόφυτος (Οὐραίνος Δρακατέρης ;). — Ἑρανοὶ ἐν τῇ Δύσει ὑπὲρ τῶν ἐν Ἀνατολῇ Ἐκκλησιῶν. — Ὁρθοδόξων Ἐκκλησίαι ἐν διασπορᾷ.

1. Κατὰ τὰς τελευταίας τρεῖς δεκαετηρίδας τοῦ 15' αἰῶ-
νος σφοδρῶς ἐκλυδωνίσθη τὸ σκάφος τοῦ οἰκουμενικοῦ πατρι-
αρχείου· τὰ τότε συμβάντα οὔτε ἀκριβῶς οὔτε ἐπαρκῶς ἱστορή-
θησαν· ἐρευνῶντες αὐτὰ παρατηρήσαμεν ἄξια λόγου γεγονότα
εἰς μίαν ἐπιστολὴν τοῦ Γαβριὴλ Σεβήρου, ὁ ὁποῖος, μητροπο-
λίτης τελῶν Φιλαδελφείας προΐστατο ἀπὸ τοῦ 1577 ἕως τοῦ
1614, ὅτε ἀπέθανε, τῆς ἐν Βενετίᾳ ἱερᾶς ἐκκλησίας τοῦ ἀγ.
Γεωργίου. Ἡ βιογραφία τοῦ λογίου τούτου κληρικοῦ ἐξέρχεται
τῶν ὁρίων τῆς παρούσης διατριβῆς· ἔγραψαν τοιαύτην μεταξὺ
ἄλλων ἐκ τῶν ἡμετέρων ὁ Ἰωάννης Βελούδης¹, ὁ Κωνστ. Σά-
θας², καὶ ἐκ τῶν ξένων ὁ Emile Legrand³· ἡμεῖς μόνον περὶ
τινος ἐπεισοδίου προκληθέντος ὑπὸ σφοδρῶς ἐχθαιρόντων αὐτὸν
θέλομεν ἀναφέρει, χάριν συμπληρώσεως ἢ διορθώσεως τῶν τέως
περὶ αὐτοῦ ἱστορουμένων. Πλὴν τούτου δὲ ἡ ἐν λόγῳ ἐπιστολῇ
περιέχει οὐκ ὀλίγας εἰδήσεις περὶ τῶν τότε συμβαινόντων εἰς
τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς καὶ ἐθνικοὺς ἡμῶν κύκλους, καὶ ὡς σπου-
δαιότεραν αὐτῶν θεωροῦμεν τὴν τῆς χειροτονίας ἀρχιεπισκόπου
Κύπρου, γενομένης ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τοῦ Νικηφόρου,
τοῦ ἱεροδιακόνου ἐκείνου, ὁ ὁποῖος, ὡς ἐπίτροπος τοῦ δις ἀπὸ

¹) Ἑλλήνων ὀρθοδόξων ἀποικία ἐν Βενετίᾳ, 1893, σ. 68—75.

²) Νεοελληνικὴ Φιλολογία, ἐν Ἀθῆν. 1868, σ. 218.

³) Bibliogr. Hellén., (s. XV—XVI) τ. II, σ. 142—151.

τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου παρανόμως καταχθέντος Ἰερεμίου Β', τοῦ καὶ Τρανοῦ ἐπικαλουμένου, ἐκυβέρνησα τὰ τοῦ Θρόνου πράγματα, μεθ' ὄσης ἐμμονῆς τόσης καὶ πεισμονῆς, καὶ ἴσης παραφόρου ἐνεργείας καὶ δραστηριότητος, ἀπὸ τοῦ 1585 μέχρι τοῦ 1590 ἔτους, ὅτε ὁ Ἰερεμίας, ἐκ Ρωσσίας ἐπανελθὼν, ἀνέλαβεν ὀριστικῶς πλέον τὰ πατριαρχικὰ αὐτοῦ καθήκοντα. Τὴν εἰδησιν ταύτην ἐθεωρήσαμεν ὡς τὴν σπουδαιότεραν, διότι διέλαθεν αὕτη τοὺς ἱστορικοὺς τῆς ἐκκλησίας τῆς Κύπρου· μὴ νομισθῆ δὲ ὅτι ἐκ τῆς σιωπῆς τούτων ἐλαττοῦται τῆς εἰδήσεως ἡ ἀκρίβεια, ὅχι μόνον διότι ἀνεπίδεκτος ἀμφισβητήσεως εἶνε ἡ μαρτυρία, ἀλλὰ καὶ διότι εὔρομεν καὶ ἄλλας τοιαύτας ὑπὲρ αὐτῆς ἐν μικρῷ κύκλῳ τῶν ἱστορικῶν πηγῶν καὶ βοηθημάτων, τὰ ὅποια συνεβουλεύθημεν ἐπὶ τοῦ προκειμένου· ὅ,τι λοιπὸν ἐγνώρισάμεν, σχετικὸν πρὸς τὴν εἰδησιν ταύτην καὶ τὰς ἄλλας τὰς ἀπαντώσας εἰς τὴν μετὰ χεῖρας ἐπιστολήν, περιελάβομεν ἐνταῦθα, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἵνα ἄλλοι, μάλιστα δὲ οἱ ἐν Κύπρῳ διὰ τ' ἀφορῶντα αὐτοὺς, ἀναδιφῶντες ἀνεκδότους ἐκκλησιῶν κώδικας καὶ πράξεις, ἀφορμηθῶσιν εἰς ἐντελεστέραν διευκρίνησιν καὶ διασάφησιν τῶν γεγονότων, χάριν ἱστορικῆς ἀκρίβειας.

2. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Γαβριήλ ἐδημοσιεύθη τῷ 1744 ἐν Φλωρεντίᾳ ὑπὸ Ἰωάννου Λαμίου μετ' ἄλλων τοιούτων αὐτοῦ καὶ ἐτέρων διαφόρων ὁμογενῶν⁴⁾, ἀσχολίαστος, ἀνεπίγραφος, ἀχρονολόγητος, ἀτελής καί, ὅπερ χεῖριστον, κεκολοβωμένη ἐν τισὶ μέρεσιν· οὕτως ἔχουσαν, πρόδηλα τυπογραφικὰ τινὰ λάθη διορθώσαντες, παραθέτομεν ὧδε, ὑποσημειοῦντες εἴ τι ἐκρίναμεν χρήσιμον.

(σελ. 66.) Τοῦ αὐτοῦ [=Γαβριήλ Σεβήρου].

«Μετὰ τὴν τοῦ δυστυχοῦς πατριαρχεῖου τραγωδίαν καὶ τὸν

⁴⁾ Αἱ δημοσιεύσεις τοῦ Λαμίου ἐγένοντο ἐν Φλωρεντίᾳ ἀπὸ τοῦ 1746 ἕως τοῦ 1769 ὑπὸ γενικὸν τίτλον: *Deliciae eruditorum seu veterum ANEΚΛΟΤΩΝ opuscolorum collectanea*. Jo. Lamius collegit, illustravit, edidit, ἐπὶ τῆς δευτέρας σελίδος φέρουσαι δεῦτερον μερικώτερον τίτλον· τὸ τεῦχος, ἐν ᾧ ἡ ἐπιστολὴ αὐτῆ φέρει τίτλον: *Gabrielis Severi et aliorum Graecorum recentiorum epistolae*. [Florentiae, MDCCXLIV]. Τὰ τεύχη εἶνε σχήματος 12ου.

τοῦ ναοῦ ἐκεῖνου, οἴμοι τῷ ἀθλίῳ! διαπόρθησιν καὶ τὴν τῶν ἱερῶν καὶ ἀγίων εἰκόνων, καὶ αὖθις οἴμοι! ἔξωσίν τε καὶ ἐκβλησίν, ἣν ἀδακρυτεὶ οὐ διήλθον, πρὸς δὲ καὶ τὴν τοῦ Γένους ἡμῶν κοινήν ὑπερφρόνησιν, ἰδιαίτατα δὲ τὴν τῶν φίλων ξυμφοράν, ἣν κοινήν, νῆ τὴν ἀλήθειαν, ἤγημαι καὶ ἠγοῦμαι,—καὶ ταῦτα τῆς σῆς μεγαλοφυίας—(σελ. 67) τὰ κατ' ἐμοῦ⁵ ἢ καλή σου καὶ εὐρυθμος περιεῖχεν ἐπιστολή· ὧν τὰ μὲν ὁ ἐπὶ κακίαις διαβόητος καὶ ὀμώνυμος Σεραφεῖμ, τὰ δὲ ὁ νόθος καὶ τὴν φύσιν καὶ τὴν κλῆσιν Δουκαιάρης, ὁ νέος Οὐρσοῖνος, παραλόγως ἅμα καὶ φθονερῶς ἐξήμεσαν, πῆ μὲν μισάνθρωπον, πῆ δὲ κενόδοξον καὶ σοβαρὸν ἀποκαλοῦντες καὶ πρὸς ἐξουσίαν⁶. Τὸ πρῶτόν φημι, ὅτι τὸ μισεῖν τοὺς ἀνθρώπους διχῶς νοεῖται· ἢ κατὰ τὴν φύσιν αὐτοῦ, ἢ κατὰ τὰς πράξεις τὰς περὶ αὐτὴν τὴν φύσιν· ὥστε κατὰ μὲν τὸ πρῶτον⁷, τῶν ἀδυνάτων ἐστὶν μισεῖν με⁸ τὴν φύσιν, ἐξ ἧς αὐτὸς ὧν τυγχάνω· θηριῶδες γάρ· κατὰ τὸ δεύτερον, ἔπελθε ἔμπροσθεν ἐν τούτῳ τὸ σήμερον: τὸ ἐλέγχειν με καὶ ἐλευθεροστομεῖν, τοῦτό μοι προσεπέθηκαν τῶνομα, τῆ ἡμῶν πόρρω, ξὺν Θεῷ, ὄντα⁹ γνώμη τε καὶ θελήσει. Δοκεῖ δέ σοι θέμις, πρὸς Θεοῦ, Σεραφεῖμ ἔαν κάλλιε στίλβοντα¹⁰, περὶ ἡμῶν δὲ ξυστίδα τῶν λεπτοτάτων, οὐκ ὀφθαλμόν, οὐ φρόνημα, οὐτ' ἴχνος ὄλως φέροντα μοναχῶν, ἀλλὰ λόγῳ μὲν μοναχικὸν ἐπαγγελλλόμενον ἔχειν βίον, ἔργῳ δὲ ἅπασαν κακίας ἰδέαν μετερχόμενον, ἀνά τὴν τῶν Ἐνετῶν ἀναιδῶς οὕτως περμιόντα; καὶ ταῦτα ἐνταῦθα, ἐνθα

σκηπτοῦχοι βασιλῆες· ἐπεσεύοντο δὲ λαοί·

ἦντε ἔθνεα εἰσι μελισσῶν ἀδινάων¹¹,

⁵) Οὕτως ἐτάξαμεν τὰς παραλλαγείσας πάντως κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν φράσεις τοῦ κειμένου, ἔχοντες «.....ξυμφοράν καὶ ταῦτα τῆς σῆς μεγαλοφυίας, ἣν κοινήν, νῆ τὴν ἀλήθειαν ἤγημαι ἢ ἠγοῦμαι, τὰ κατ' ἐμοῦ» κτλ.

⁶) Νοητέον ἴσως «τείνοντα, ἔχοντα» κτπ.

⁷) Τὸ κείμενον ἔχει «τὰ ἄν».

⁸) Ἀντὶ «μισεῖν μὲν».

⁹) Τοῦτέστι, τὸ κενόδοξον, σοβαρὸν κτλ.

¹⁰) Ὁμηρος Ἰλιάδ. Γ', 392: κάλει τε στίλβων καὶ εἵμασιν.

¹¹) Ὁμηρος Ἰλιάδ. Β' 86—87.

[λείπει]..... ὧν χάριν ὁ μὲν τὴν ἐπὶ τὰς *Κυκλάδας*, ὁ δὲ τὴν ἐς *Κύπρον* ἐνεχειρίσθη ὑπὸ τοῦ δαιμονῶντος *Νικηφόρου* πρᾶγμα μὲν τφόντι αὐτῷ ἀνήκον ποιήσας, μεγάλην δὲ ζημίαν (σελ. 68) καὶ σκάνδαλον καὶ ἀτιμίαν ἐπὶ τῷ δυστυχεῖ πάντως προσεπιφέρων Γένει. Ἄλλὰ τίς ἂν δύναιτ' ἀκούειν ἢ φέρειν γενναίως ὅσα τε καὶ ὅποια οἱ τῶν *Κυπρίων* τὰ πρωτεῖα ἐνταυθὶ φέροντες, καὶ οἱ ὡς ἡμᾶς ἐκείθεν ἀεὶ καταίροντες, ἄθλά τε καὶ ἀγῶνας, οὓς ὀσημέραι τοῖς ἐκεῖ ἐπιφέρουσιν ὅ τε ρηθεῖς *Οὐρσῖνος*, καὶ σὺν ἐκείνῳ *Λαυρέντιος* ὁ φήμης¹², ὁ ἀνὰ πᾶσαν τὴν ἐπέκεινα *Γαδείρων* διελθὼν καὶ *Κρητῶν* καὶ τὴν τῶν *Ἰβήρων*, υἱὸς τῆς *Θεοδώρας*, ὁ παρὰ τὸν τῆς φύσεως νόμον καὶ τὸ δίκαιον πόρους ἡδονῆς ἐκ παντὸς πειρώμενος εὐρίσκειν¹³, ὁ σφραγίδας σιδηρέας τῶν ἀπάντων ἔχων πατριαρχῶν καὶ γράμματα τούτων ἀνὰ χεῖρας φέρων τὴν δύσιν ἅπασαν περιῶν [καὶ] σωροὺς χρημάτων συνάξας κακῶς ὁ κακὸς ταῦτ' ἔδαπάνησε; Μάρτυς τούτων *Φλωρεντία* καὶ *Παρθένιος* τις ἱερομόναχος ὁ ἐκεῖ ἐφημερεύων· μάρτυς τούτων ὁ καλὸς καγαθὸς *Οὐρσῖνος*, [ὃς παρῶν ἦν ἡνίκα τὰς σφραγίδας καὶ τὰ γράμματα ἐν τοῖς ἐκείνου ἡύραμεν κιβωτίοις· καὶ ἂν μὴ προσεχῶς ἐπὶ τὴν τοῦ Γένους εἶχον τιμὴν, τοῖς ἐν τῇ τριήρει συγκατεψηφισάμην τὸν ἀλιτήριον· ἀλλ' ὁ ὁμότροπος *Νικηφόρος*, ἀρχιεπίσκοπον *Κύπρου* χειροτονήσας, τοῖς ἀθλοῖς ἐκείνοις ὡς ἄλλην ἀκρίδα ἢ χάλαν, ἢ θέλτιον φάναι λοιμοῦ ἀνάλωσιν βαρυτέραν ἐξέπεμψεν. Ἄρά γε δοκεῖ σοι, θεῖά μοι κεφαλή, πρὸς ἀνδρὸς ἐλευθέρως τ' ἀληθῆ λέγειν ἐθέλοντος, παρὰ κανόνας τοῦτο ποιεῖν;] Ἄλλὰ τοῦ μὲν, φημί¹⁴ τοῦ ἐκ *Κυδωνίας* ἀγροίκου (σελ. 69) ταῦτα

¹²⁾—Πεφημισμένος ἐπὶ κακῷ· ἴσως δὲ καὶ ἐπώνυμον *Φημῆς* ἢ *Φήμης*· οἰκογενειακὸν ἐπώνυμον *Φουμῆς* ἐν *Κεφαλληνίᾳ* τῷ 1800· ὁ κόμης δόκτωρ *Φουμῆς* *Δοβέρδος*, μέλος πρεσβείας Ἑπτανήσου. Ἄμβρο. *Φραντζῆς*, Ἐπιτ. τῆς ἱστ. τῆς ἀναγεν. Ἑλλάδος, Ἀθῆν. 1841 τ. Δ' σ. 226.

¹³⁾ Πιθανῶς αἰνίσσεται τὰ περὶ *Θεοδώρας* ἱστορούμενα παρὰ τῷ *Πρόκοπιῳ*, Ἄνεκδ., κ. θ' σ. 28, ἐκδ. Βόν., παραλειφθέντα ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀλεμάνου καὶ τῇ ἀνατυπώσει ἐν *Παριείοις* καὶ *Βενετίᾳ*.

¹⁴⁾ Μῆτοι· τοῦ μὲν *Φημῆ* τοῦ ἐκ *Κ.*· Συγκεχυμένον τὸ χωρίον· διὸ ἐντός παρενθέσεων περιελάβομεν ὅ,τι ἐξελάβομεν τῷ *Οὐρσῖνῳ* ἀναφερόμενον.

τὰ δὲ περὶ τὸν Δουκατάρην τίς ἂν ἐξαριέσειε[ν] χρό[νος] ἐξει-
πεῖν, ὃς «πάντων μὲν κρατέειν ἐθέλει, πάντεσσι δ' ἀνάσσειν...¹⁵
[λείπει]... Οὐροῖνον καβαλιέρην, ἰππότην, πρωτοφάλην πατρι-
αρχικὸν ἀποκαλεῖν ἀέκοντα ἐκόντα ἐπαναγκάζων; τίς γοῦν, πρὸς
Θεοῦ, προστατεύων λαοῦ ταῦθ' ὄραν τὰ καθάρματα καὶ ἀκούειν
ἀνέχεσθαι δύναται;...».

3. Ἐκ τοῦ περιεχομένου τῆς, ὡς εἶπομεν, κεκολοβωμέ-
νης καὶ ἀτελοῦς ἀπαντητικῆς ταύτης ἐπιστολῆς, ἣς τὰ διά-
φορα μέρη ἐδιωρθώσαμεν, καὶ ἐκ τῶν ἀπλῶν τίτλων «ἡ σὴ
μεγαλοφυΐα», «θείά μοι κεφαλή», τῶν ἀποδιδομένων εἰς τὸν
πρὸς ὃν αὕτη ἀπευθύνεται, συμπεραίνομεν ὅτι οὗτος ἐν Κων-
σταντινουπόλει διέμενε, καὶ ὅτι ἀνήκεν εἰς τὴν τάξιν τῶν κλη-
ρικῶν ἀρχόντων, τῶν ὀφφικιαλίων δηλαδὴ τοῦ πατριαρχείου· ἐκ
δὲ τοῦ μνημονευομένου γεγονότος τῆς ἀπαλλοτριώσεως τοῦ πα-
τριαρχικοῦ ναοῦ καὶ οἴκου, τῆς ἱερᾶς μονῆς τῆς Παμμακαρί-
στου, τὸ ὁποῖον αἱ ἡμέτεραι ἔρευναι ὀρίζουσιν εἰς τὸν Μάϊον
μῆνα τοῦ 1587 ἔτους, τάσσομεν χρονολογίαν τῆς μὲν ἐκ Κων-
σταντινουπόλεως πεμφθείσης τῷ Γαβριήλ ἐπιστολῆς, ἂν οὐχὶ
ἀμέσως, μικρὸν ὕστερον τῆς ὑφ' ἡμῶν ὀριζομένης ἐποχῆς τοῦ
γεγονότος ἐκείνου· τῆς δ' ἀπαντήσεως τοῦ Γαβριήλ περὶ τὴν
λήξιν τοῦ αὐτοῦ ἔτους, πολὺ πρὸ τῆς ἐν Βενετίᾳ φυλακίσεως
αὐτοῦ, ἀφοῦ οὐδεμίᾳ γίνεται ταύτης νύξις, περὶ ἣς ἐφεξῆς θέ-
λομεν κάμει λόγον. Γνωρίζομεν δ' ἐξ αὐτῆς ὅτι οἱ ἐν Κων-
σταντινουπόλει κακολογῆσαντες τὸν Γαβριήλ ἦσαν ὁ ἐκ Κυ-
δωνίας τῆς Κρήτης μοναχὸς Σεραφεῖμ καὶ ὁ λεγόμενος Οὐρ-
οῖνος Δουκατάρης· καὶ περὶ μὲν τούτου ἄλλη μνεία δὲν ἀπαν-
τᾷ εἰς τὰς περιωθείσας ἐπιστολάς τοῦ Γαβριήλ· περὶ δὲ τοῦ
Σεραφεῖμ εὐρίσκεται εἰς δύο τοιαύτας· τὴν παράθεσιν αὐτῶν
θεωροῦμεν ἀναγκαίαν διὰ τὰ παραιτέρω. Ἀμφότεραι στεροῦν-
ται ἀτυχῶς καὶ χρονολογίας καὶ ἐπιγραφῆς· ἀλλ' ἐκ τοῦ πε-
ριεχομένου αὐτῶν κρίνοντες δεχόμεθα τὴν μὲν πρώτην σταλεῖ-
σαν τῷ πρωτονοταρίῳ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας Θεοδοσίῳ τῷ

¹⁵⁾ Ὀμηρος Ἰλιάδ. Α, 288.

Ζυγομαλαῖα περί τὰ τέλη τοῦ 1588 ἔτους ἢ ἀρχᾶς τοῦ 1589, μετὰ τὴν ἀποφυλάκισιν τοῦ Γαβριήλ, τὴν δ' ἄλλην πεμφθεῖσαν τῷ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ Ἱερεμία τῷ ἀπὸ Λαρίσσης, περί τὰ τέλη τοῦ 1589 ἔτους, ὅτι οὗτος κατῆλθεν ἐξ Οὐγγροβλαχίας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τὸ κείμενον τῆς πρώτης ἔχει ἐν συνόλῳ οὕτω: (σελ. 85 τοῦ αὐτοῦ τόμου).

«Οὐ μικρὸν λελύπημαι, θεία μοι κεφαλῇ Θεοδόσιε, ὡς¹⁶ μηδοπωσοῦν ὄφλημα, οὔτε φυσικόν, οὔτε ξενικόν, οὔθ' ἑταιρικόν τῆς σῆς ἀπολαύσας¹⁷ σεμνοπρεπείας· καὶ ταῦτα, ἐφ' οἷς ἕναγχος [πέπονθα]¹⁸ ὑπὸ τοῦ ἀντιχρίστου Σεραφείμ, ὃν οἱ περί ὑμᾶς¹⁹ στεφανίτην ἀνὰ τὴν δυστυχῆ²⁰ ἀνηγόρευσαν πόλιν καὶ πνευματικόν, φεῦ τῆς ζημίας! οἱ, τὸ ἦθος ἐπίβουλοι καὶ μηδὲν ἴχνος χριστιανῶν ἐπιφέροντες, «τοῖς πέποσι καὶ ἀχαϊδαῖς» σοι προῖεσαν²¹. Ἄρά γε, πρὸς Θεοῦ, ὑμεῖς ἐστὲ²² εἰ τῶν πάλαι ἐκείνων ἀνδρῶν ἀπόγονοι; Καὶ πῶς ὑπὸ ἀνδραπόδων τοιούτων καὶ καθαρμάτων κυριεύεσθαι καὶ διοικεῖσθαι ἀνέχετε; Πῶς τὴν τῆς ἐκκλησίας σεμνοπρέπειαν ὑπὸ ἀσῆμου καὶ ἐν κακοῖς τὸν βίον διανύσαντος φέροντες ὄρᾳν διυθύνεσθαι ἀναισθητῆτε²³; Παντὶ σθένει, παντὶ τρόπῳ ἀπελάσατε τῆς μάνδρας τὸν λύκον, τὸν λυμεῶνα τῆς ποιμνης, τὸν τοῦ ἀντιχρίστου πρόδρομον, τὸν ὃν ἡ Κύπρος ἕναγχος ἀσέμνω²⁴ βιοῦντα ἔγνω, Πατάβιον δὲ²⁵ ἤδη οὐχ ἦττον ἐκείνης πρὸς τοῖς ἄλλης καὶ δαιμονῶντα διέγνω. Τοῖνον, ἂν σοὶ που σπινθήρ φιλίας παραλέλειπται, δείξοις ἂν τοῦτό γε ἡμῖν περί πλείστου ποιοῦσι, καὶ αὐτοῦ ἐπιτυχάνειν δαιμονίως ἐφιεμένοις». Ἐκ δὲ τῆς πρὸς τὸν Πατριάρχῃν Ἱερεμίαν ἐπιστολῆς παραλαμβάνομεν τὸ σχετικὸν πρὸς τὸ θέμα ἡμῶν χωρίον· (σελ. 88 αὐτόθι):

«..... Τὰς μὲν ἐσχάτως ἡμῶν²⁶ ὀδύνας καὶ ἀφορήτους ἀλγηδόνας, ἡ τῶν ἱερῶν σου γραμμάτων παρουσία διέλυσε, Πα-

¹⁶) Ἄντι ἐς.   ¹⁷) Ἄντι ἀπολαύσεως.   ¹⁸) Ἡμετέρα προσθήκη.   ¹⁹) Ἄντι ἡμᾶς.   ²⁰) Ἄντι δυστυχίαν.

²¹) Πρὸς. Ἰλιάδ. Β, 235· ὃ πέπονες κάκ' ἐλέγχε' ἀχαϊδες.

²²) Ἄντι ἧς τε.   ²³) Ἄντι ἀναισθητε.   ²⁴) Ἄντι ἀσέμνω.   ²⁵) Ἄντι δή.

²⁶) Ἄντι ὑμῶν.

ναγιώτατε δέσποτα· καὶ γάρ, οὐ μόνον ταῖς ἀλήκτοις δδύναις, [ἀς] ὁ ἀμόναχος Σεραφεῖμ καὶ οἱ αὐτοῦ ὀπαδοὶ ἡμῖν προσηνόχασι, κατεπιεζόμεθα²⁷, ἀλλὰ καὶ ταῖς τῆς σῆς Παναγιότητος, ὡς μὴ ὄλως γνῶντες ὅπως τὰ περὶ αὐτὴν ἔχει καὶ οἴου τέλους τεύξεται....».

4. Ἐκ τῶν κειμένων τούτων ἐξάγομεν ὅτι ὁ ἐκ Κυδωνίας ἀτάσθαλος μοναχὸς Σεραφεῖμ, ἀπὸ τῆς Κύπρου, ἔνθα ἀσέμνως ἔζησε, μετέβη εἰς Πατάβιον· ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα μετελθὼν εἶον ἀπάδοντα τῇ μοναχικῇ πολιτείᾳ, εἰς βαθμὸν μάλιστα ὥστε νὰ χαρακτηρισθῇ δαιμονῶν, τίς οἶδε τί διαπράξας, ἀπεπέμφθη καὶ πιθανῶς κατῆλθεν εἰς τὴν Βενετιάν· ὁ Γαβριήλ, ὡς προϊστάμενος τῆς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ὀρθοδόξου κοινότητος, μὴ ἀνεχόμενος τοιοῦτου μοναχοῦ παρουσίαν ἐν τῇ ἐνορίᾳ αὐτοῦ, ὄχι μόνον ἤλεγξεν αὐτὸν ἐλευθεροστομήσας, ἀλλ' ἐνήργησε καὶ τὴν αὐτόθεν ἀποπομπὴν αὐτοῦ· ἔπειτα ἦλθεν ὁ Σεραφεῖμ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, μελετῶν ἀναμφιβόλως ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ Γαβριήλ. Τὸν οἴκουμενικὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἐκυβέρνα τότε ἐπιτροπικῶς ὁ ἱεροδιάκονος Νικηφόρος καὶ δεινὸν διεξήγγεν ἀμυντικὸν ἀγῶνα ἔνθεν μὲν κατὰ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Παχωμίου Β', τοῦ Μπατέστου ἐπωνυμουμένου, ἔνθεν δὲ κατὰ τῶν συμπαθούτων Θεόληπτον τὸν ἀπὸ Φιλιππουπόλεως, ἀμφοτέρων ἐκβληθέντων ἀλληλοδιαδόχως τοῦ πατριαρχικοῦ ἀξιώματος καὶ θρόνου τῇ ἀκαμάτῃ καὶ ἐπιμόνῃ ἐνεργείᾳ αὐτοῦ· πλὴν δὲ τῶν κεκηρυγμένων τούτων μερίδων κατ' αὐτοῦ, πολλοὶ ἐκ τῶν διακειμένων ὑπὲρ τοῦ Ἱερεμίου, τοῦ νομίμως κεκτημένου τὸ πατριαρχικὸν ἀξίωμα, καὶ ὑπὲρ οὗ καὶ ἀνθ' οὗ ὁ Νικηφόρος εἰργάζετο, ὀρθοφρονοῦντες κατέκρινον τὰς πράξεις τοῦ ἱεροδιακόνου τούτου καὶ ἀπεδοκίμαζον τὰς ἐπακολουθούσας ὑπερόγκους δαπάνας καὶ σπατάλας· μεταξὺ δὲ τούτων, ἐν αἷς ἐπρώτευσεν ἴσως ὁ Μονεμβασίας Ἱερόθεος, συνηριθμεῖτο καὶ ὁ Γαβριήλ Σεβήρος, ὁ ὁποῖος κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1586 γράφων πρὸς τὸν ἐν

²⁷) Ἀντὶ καταπιεζόμεθα.

Ρόδῳ ἐξόριστον Ἰερεμίαν, θεσπέσιον μὲν τὸν Θεόκλητον, νόσον δὲ λοιμωτάτην τοὺς «Μπατεσταο-Νικηφορίτας» ἀπεκάλει²⁸ καὶ ἀπαντῶν εἰς τὴν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐπιστολὴν λέγει, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, τὸν Νικηφόρον δαιμονῶντα καὶ τοῦ φαύλου Σεραφεῖμ ὁμότροπον. Πειθόμεθα ὅθεν ἐκ τούτων ὅτι δυσμενεῖς ἦσαν αἱ μεταξὺ τοῦ ἱεροδιακόνου Νικηφόρου καὶ τοῦ Φιλαδελφείας Γαβριήλ σχέσεις· τὴν δυσμένειαν δὲ ταύτην γνοὺς ἐχρησιμοποίησεν ὁ Σεραφεῖμ ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ εἰς ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ Γαβριήλ. Ἐλθὼν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ προσκολληθεὶς παρὰ τῷ Νικηφόρῳ παρέστησεν, ὅπως συνέφερεν αὐτῷ, τὸ δηλωμένον ἄλλως τε φρόνημα τοῦ Γαβριήλ, ἐλάλησε τὰς κατηγορίας καὶ ἐξήμεσε τὰ κατ' αὐτοῦ, ὅσα διελάμβανεν ἢ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Βενετιάν πεμφθεῖσα ἐπιστολή· διὰ τοῦ τρόπου τούτου ὁ Σεραφεῖμ ἐφείλκυσεν, εἰ μὴ καὶ πρότερον εἶχε, τὴν εὐνοίαν τοῦ Νικηφόρου καὶ καθ' ὁλοκληρίαν ἀφωσιώθη αὐτῷ· φαίνεται δὲ ὅτι πρὸς ἀμοιβὴν τῆς τοιαύτης ἀφοσιώσεως, εἴτε διὰ λόγους ὑπηρεσιακοὺς, ἐνεχείρισεν αὐτῷ ὁ Νικηφόρος τὴν ἐν τῇ ἀπαντήσει τοῦ Γαβριήλ ἀναφερομένην «ἐπὶ τὰς Κυκλάδας ἀρχήν». Ἄγνοοῦμεν ὅποια τις ἦτο ἡ ἀρχὴ αὕτη· γνωρίζομεν τὰς κεχωρισμένας τῆς Δωδεκανήσου ἐπισκοπὰς, ἧτοι τῆς Ἄνδρου, Σίφνου, Παροναξίας κτλ., τὸν ὡς καὶ πρότερον²⁹ καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τίτλον τοῦ Μητροπολίτου Ρόδου «ὑπερτίμου καὶ ἐξάρχου τῶν Κυκλάδων νήσων», οὗ χρήσιν ἐποίει ἐπιστέλλων ὁ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Μελέτιος ὁ Πηγᾶς³⁰, καὶ προσέτι τὸν τοῦ μητροπολίτου Σάμου καὶ Ἰκαρίας, ὡς καὶ τοῦ μητροπολίτου Κώου, ὅχι ὅμως καὶ θρόνον ἐπισκοπικὸν «Κυκλάδων νήσων»· ἀναφέρει μὲν ὁ Γέρλαχ μητροπολίτην Κυκλάδων νήσων παρευρεθέντα εἰς τὸν πατριαρχικὸν ναὸν σὺν τῷ μητροπολίτῃ Ριζαίου τῇ 25 Μαρτίου 1576 καὶ πρῶ-

²⁸) *Lamius*, αὐτ. σελ. 87.

²⁹) Ἐπὶ τῶν πατριαρχῶν Καλλίστου καὶ Φιλοθέου μνημονεύεται «Μητροπολίτης Ρόδου Κυκλάδων νήσων Ἐξαρχος». *Migne P. G.* 152, στ. 1352—55.

³⁰) Ἑλλ. Φιλολ. Σύλλ., τ. ΙΖ', σ. 75, ἀρ. 37. — *Regel, Anal. Byz. Russica*, σελ. CXXIX, ἀριθ. 250 χειρ. Πάτμου.— σελ. CXLVII, ἀρ. 46 χειρ. Σακκελιῶνος.

τον προσελθόντα και από των χειρών του πατριάρχου αντίδωρον λαβόντα³¹, άλλ' ή ανακριβώς άντελήφθη ή έλλιπώς έσημείωσε τον τίτλον. Έπειδή δέ εις μέν τους έπισκοπικούς καταλόγους τής έποχής ταύτης εκτός του έπισκόπου Φαναρίου και Νεοχωρίου τής Θεσσαλίας, του νέου ιερομάρτυρος († 1612), Θεσσαλου την πατρίδα³², ουδεις έτερος Σεραφειμ εύρίσκεται, εις δέ την έν τοις άνω παρατεθεισαν έπιστολήν του Γαβριήλ λέγεται ών πνευματικός τής Κωνσταντινουπόλεως ό περι ου ήμιν ό λόγος Σεραφειμ ό εκ Κυδωνίας, εικάζομεν ότι ουχι έπισκόπου αρχήν άλλ' έξάρχου πατριαρχικού αρχήν ένεχειρίσθη υπό του Νικηφόρου έπιτρόπου όντος του πατριάρχου Τερεμίου Β'.

5. Έξετάσωμεν ήδη ποίους άλλους λόγους ειχεν ό Γαβριήλ ίνα αποκαλή τον Σεραφειμ αντίχριστον, γεένης τροφήν, πρόδρομον του άντιχρίστου, χαρακτηρίζων αυτον και δι' επιθέτων σφόδρα καθαπτομένων αυτου. Έκ των δημοσιεύσεων τας όποιας εκαμεν ό κ. Β. Α. Μυστακίδης εκ των επιμελώς υπό αυτου έρευνηθέντων χειρογράφων του Μαρτίνου Κρουσίου, των αποκειμένων εις την βιβλιοθήκην τής Τυβίγγης, γνωρίζομεν ότι ό Κύπριος ιερομόναχος Λεόντιος, παρουσιασθεις έν Τυβίγγη τή 17 Μαρτίου 1590 εις τον Κρούσιον, ήτο κομιστής γραμματος συστατικού του έπισκόπου Κυθήρων Μαξίμου του Μαργουνίου, χρονολογουμένου από Βενετίας 6 Σεπτεμβρίου 1589. έρωτηθεις ουτος περι του Φιλαδελφείας Γαβριήλ έν άλλοις, ήγγειλε τω Κρουσίω ότι οι Βενετοι κρατουσιν αυτον εις τας φυλακας πέμπτον ήδη μήνα, διότι, θελήσας ίνα τιμωρήση ραθύμους τινάς Κοήτας ιερεΐς, κατηγγέλθη εις τον Δόγην και υπό τούτου εις

³¹) St. Gerlach, Tagebuch, σ. 168.—Ο Crusius, Turcogr. σ. 299 εις «άπολυτικόν γραμμα» του Ρόδου Καλλίστου, του 1518 έτους, σημειοι: «Rhodio [των Κυκλάδων νήσων] Antistiti subsunt Episcopi Samius, Parius, et alii». Έν σελ. 201 αναφέρει την μέν Νάξον ως έδραν μητροπολίτου, την δέ Πάρον και Μήλον έπισκόπων.

³²) Κ. Σάθας, Τουρκοκρα. Έλλάς, σ. 215—221 Βίος Σεραφειμ υπό 'Αναστ. Γορδίου. — Έλλ. Φιλ. Σύλλογος, Μυρογ. Βιβλ. Α, 121. υπογράφεται ό Σεραφειμ έν συνοδική έγγράφω του 1596 έτους.

τὴν Γερουσίαν, ὡς παρασκευάζων δῆθεν τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων κατάληψιν τῆς Κρήτης· τούτου δ' ἔνεκα κατεσχέθησαν καὶ πάντα τὰ παρ' αὐτῷ γράμματα καὶ χειρόγραφα³³. Νύξιν τῆς εἰδήσεως ταύτης ὑπὸ τοῦ Κρουσίου δοθεῖσαν ἐν σ. 830 τοῦ Β' τόμου τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον *Annales Suevici* συγγράμματος αὐτοῦ παρετήρησε μὲν ὁ βιογράφησας τὸν Γαβριήλ ἐπιφανῆς γαλάτης *Emile Legrand*, ἐπειδὴ δ' ἠγνόει τὰ περὶ αὐτῆς³⁴, ἀπετάθη πρὸς τὸν ἱστορικὸν τῆς ἐν Βενετίᾳ ἀποικίας τῶν Ὀρθοδόξων, τὸν Ἰωάννην Βελούδην, τὸν καὶ βιβλιοφύλακα τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης χρηματίσαντα, ζητῶν πληροφορίας καὶ διασαφήσεις. Ἀποκριθεὶς ὁ Βελούδης ἐπέστειλεν ἐκείνῳ τὸ ἐξῆς ἀπόσπασμα ἰδίων αὐτοῦ φιλολογικῶν σημειωμάτων, ἰταλιστὶ συντεταγμένων, περὶ τῶν λογίων νεοελλήνων ἀπὸ τοῦ 1453 ἕως τῆς πτώσεως τῆς Βενετικῆς δημοκρατίας. «18 Ὀκτωβρίου 1588 ἐν τῇ Γερουσίᾳ. Τὸ Συμβούλιον τῶν Δέκα, παρὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει βασιούλου λαβόν, ἐκοινοποίησε σπουδαῖον αὐτόγραφον γράμμα, γεγραμμένον ἐν Ἑρακλείῳ ὑπὸ ἱερέως Ἑλληνοσ, ἀπευθυνθὲν εἰς Πέραν πρὸς τινὰ Περόττον· ἐν αὐτῷ ἐλέγετο ὅτι ἐν Ἑρακλείῳ κρατεῖ πείνα, ὅτι ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας ἦτο εἰς ρῆξιν πρὸς τοὺς Βενετούς, ἐξησθενημένους ἤδη κατὰ θάλασσαν· συνιστάτο λοιπὸν ἡ κἀθοδος τοῦ Περόττου εἰς Ἑράκλειον, ἐνθα ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος ἤθελε δώσει πᾶσαν βοήθειαν εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τὸν μητροπολίτην Φιλαδελφείας, οὕτινος ἀνεμένετο ἡ ἄφιξις· ὅτι εὐκολος ἦτο ἡ κατάληψις τοῦ Ἑρακλείου· ὅτι, ταύτης γενομένης, τὰ μὲν Χανία ἤθελον δο-

³³) *B. A. Μυστακίδης*, Ὁ ἱερός κληρὸς κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα, Ἀθήναις, 1892, σ. 21, 37.

³⁴) *E. Legrand*, *Bibl. Hell.* (XV—XVI s.) τ. II, σ. 149, σημ. 1. Εὐχῆς ἔργον ἢ δημοσίευσίς τῶν αὐτογράφων σημειωμάτων τοῦ Λεοντίου τούτου τῶν ἐν φ. 385—390 τοῦ Τυβιγγείου κώδ. Mδ, 10, τῶν ὁποίων προτάσσει ἰδιοχείρως ὁ Κρουσίος τὰ ἐπόμενα: «19 Mart 1590. Ὁσιώτατε κύριε Λεόντιε, καθάπερ ἐμοὶ προσήνως ἐχθές παρὰ τὸ δεῖπνον ἐπηγγείλω: νῦν ἐν τούτῳ τῷ χρότῳ (παρακαλῶ) καταγράφειαις ἔστιν ἅς ἐλληνικὰς τῶν νεωτέρων καὶ ἀξιομνημονεύτων ἱστορίας». *Wil. Schmid*, *Verzeichniss der Griechischen Handschriften der H. Universitätsbibliothek zu Tübingen*, Tübingen, 1902, σ. 25.

θῆ εἰς αὐτόν, τὸ δὲ Ἡράκλειον εἰς τὸν μητροπολίτην τῆς Φιλαδελφείας· συνιστάτο δὲ προσέτι ἄκρα ἐχεμυθία, διότι ἄλλως διέτρεχε κίνδυνον ἢ ζωὴ αὐτοῦ, καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἢ τοῦ μητροπολίτου Φιλαδελφείας.

«Ἡ Γερουσία ἀμφέβαλλεν ἐὰν ταῦτα ἦσαν συκοφαντία κατὰ τοῦ Σεβήρου, διότι οὗτος κατὰ τοὺς παρελθόντας μῆνας ἐζήτην νὰ μεταβῆ εἰς Ἡράκλειον· ἀπεφάσισεν ὅθεν τὴν σύλληψιν αὐτοῦ. Διαταγῇ λοιπὸν τῆς Γερουσίας τὴν νύκτα τῆς 22^{ης} Ὀκτωβρίου τοῦ 1588 συνελήφθη ὁ ἔλλην μητροπολίτης Φιλαδελφείας μετὰ τῶν οἰκείων αὐτοῦ, κατεσχέθησαν δὲ καὶ πάντα τὰ ἔγγραφα αὐτοῦ, λόγῳ ὑποθέσεων τῆς ἐπικρατείας (ὄρα Cronaca Veneta ἐν τῇ Μαρκιανῇ Βιβλιοθήκῃ, classe VII, Cod. 393). Ἐκ τῆς γενομένης ἐν τούτοις ἀνακρίσεως τῇ 25^ῃ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς καὶ τῇ 3^ῃ τοῦ ἐπιόντος Νοεμβρίου, ἐγνώσθη ὅτι τὰ πάντα ἦσαν ψεύδη, τοῦ δὲ Βαϊούλου αἱ ἐκθέσεις ἀπέδειξαν ὅτι τὸ γράμμα εἶχε γραφῆ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τινος ἱερέως, ἐχθροῦ τοῦ Γαβριὴλ Σεβήρου καὶ φαυλοβίου ἀνθρώπου. Καὶ τῇ 16^ῃ Νοεμβρίου γενομένης ἀνακρίσεως ἐν Ἡρακλείῳ ἀνεκαλύφθη ὅτι ὁ συκοφάντης ἦτο Σεραφεῖμ τις, ἱερομόναχος, ἐχθαίρων τὸν Φιλαδελφείας. Ὁ Σεβῆρος λοιπὸν εἶχε φυλακισθῆ, ἄθῳος ὢν, συκοφαντηθεὶς ὡς ἐπαναστάτης³⁶». Συμπεραίνομεν ὅθεν ἐκ τούτων ὅτι καὶ τὰ ἐν τῷ πατριαρχείῳ λαληθέντα κατὰ τοῦ Γαβριὴλ ὑπὸ τοῦ Σεραφεῖμ καὶ τοῦ Δουκατάρου εἰς οὐδὲν ἀποτέλεσμα κατέληξαν· ἐκδίκησιν ἐπιζητῶν ὁ πρῶτος ἐξύφανε τὴν τοιαύτην καταγγελίαν, ἱκανὴν εἰς ἔκδοσιν ἀποφάσεως τοῦ αὐστηροτάτου ἐκείνου Συμβουλίου τῶν Δέκα, καταδικαζούσης τὸν Φιλαδελφείας εἰς θανατικὴν ποινὴν, καὶ ἐφρόντισεν ἐπιτηδείως καὶ σατανικῶς ἵνα περιέλθῃ, ὡς φαίνεται, τὸ γράμμα εἰς χεῖρας τοῦ Βαϊούλου, διαβιβάσαντος μὲν αὐτὸ ἀμέσως εἰς τοὺς ἐν Βενετίᾳ ἄρχοντας, διεξαγαγόντος δ' ἀφ' ἑτέρου ἐρεῦνας καὶ ἀνεκαλύψαντος τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει χάλκευσιν αὐ-

³⁶) Αὐτόθι: Additions, σελ. 422.

τοῦ, ὡς ἐν τῷ σημειώματι τοῦ Βελούδου ἐκτίθεται. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ὁ Γαβριήλ διετέλεσεν ἐπὶ τρεῖς μόνον ἑβδομάδας ἐν φυλακῇ, οὐχὶ δὲ ἐπὶ πέντε μῆνας, ὡς ὁ Δεόντιος εἶπεν εἰς τὸν Κρούσιον· κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔτυχε μὲν αὐτὸς ὁ Δεόντιος, εἴτε ἄλλος τις μεταδοὺς αὐτῷ τὴν εἶδησιν, παρῶν ἐν Βενετία κατὰ τὴν ἐν ὥρᾳ νυκτὸς γενομένην σύλληψιν τοῦ Γαβριήλ, ἀπῆλθεν ὅμως πρὸ τῆς ἀθώσεως καὶ ἀπολύσεως αὐτοῦ, καὶ ἐπομένως ἠγγνόμενος ταύτην· τοῦ δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ συστατικοῦ γράμματος τοῦ ἐν Βενετία διαμένοντος Κυθήρων ἐπισκόπου Μαξίμου τοῦ Μαργουνίου τὴν ἔκδοσιν προὐκάλεσεν ὁ Δεόντιος διατρίβων ἀλλαχοῦ, οὐχὶ ἐν Βενετία, ἀφοῦ μετὰ πάροδον ἔνδεκα ὄλων μηνῶν φωρᾶται ἀγνοῶν τὴν ἔκβασιν τοῦ σπουδαίου καὶ σκανδαλώδους ἐκείνου γεγονότος· ταύτην τὴν ἐξήγησιν κρίνομεν εὐλογον ἐπὶ τῆς χρονολογικῆς διαφορᾶς μεταξὺ τοῦ σημειώματος τοῦ Βελούδου καὶ τῶν πληροφοριῶν τοῦ Δεοντίου. Ὁ Γαβριήλ λοιπὸν καὶ διὰ τὴν ἐν γένει ἐπιλήψιμον διαγωγὴν τοῦ ἱερομονάχου Σεραφείμ, καὶ διὰ ταύτην τὴν κατ' αὐτοῦ ἐξυφανθεῖσαν συκοφαντίαν δικαίως ἐστηλίτευεν αὐτὸν καὶ τὸν πάτρωνα αὐτοῦ, τὸν ἱεροδιάκονον Νικηφόρον, περὶ ὧν ἐν ἐπιστολῇ πρὸς τὸν πατριάρχην Ἱερεμίαν Β' ἐν ἔτει 1591, γράφει: «...μὴ ἐκείσε παραγενέσθαι δυνάμενος, τὸν τε Σεραφείμ καὶ τὸν Νικηφόρον, τὴν τῆς γεένης τροφήν φημι, οὓς τὴν σὴν παναγιότητα σὺν τῇ παρ' αὐτῇ συνόδῳ, οὐ ταῖς ψυχικαῖς, ἀλλὰ καὶ ταῖς τοῦ [; σώματος] ποιναῖς καθυποβαλεῖν³⁷ ἠγγούμην, δεδοικῶς τὴν συνοῦσαν αὐτοῖς πονηρὰν φύσιν καὶ διαβολικὴν θέλησιν³⁸».

6. Τὸν Γαβριήλ καὶ προηγουμένως κατὰ τὸ 1582—1583 εἶχον συκοφαντήσει παρὰ τῇ Βενετικῇ Δημοκρατίᾳ ἀνώνυμοι μὲν, πιθανῶς ὅμως ὁ Σεραφείμ οὗτος καὶ ὁ Λαυρέντιος, ὁ ἐν τῇ τῆς πραγματείας ταύτης κυρία ἐπιστολῇ ἀναφερόμενος, περὶ οὗ ἐφεξῆς. Περὶ τῆς συκοφαντίας ταύτης ὁ Λάμιος γράφει ὅτι ὁ Γαβριήλ ἀπετάθη τῷ 1583 εἰς τὸν πατριάρχην Ἱερεμίαν ἐκ-

³⁷⁾ Ἀντὶ καθ' ὑποβαλαῖς· τὸ δὲ σῶματος ἡμετέρα προσθήκη.

³⁸⁾ Lamius, αὐτ. σελ. 116 πρβλ. καὶ 207.

θέτων ὅτι ἑλληνιστὶ συντεταγμένα γράμματα ἐξ ὀνόματος τοῦ πατριάρχου περὶ τοῦ Ἡμερολογίου, ἅτινα οἱ καλούμενοι «Σάβιοι» παρέδωκαν τῇ Γαληνοτάτῃ Γερουσίᾳ, μετεφράσθησαν λατινιστὶ καὶ ἐξαπεστάλησαν εἰς Ρώμην, ὃ δὲ Γαβριὴλ ἐν τῷ συναποσταλέντι γράμματι διεφημίζετο absurdorum operum plenus. Θεωρῶν αὐτὰ ψευδώνυμα ὁ Γαβριὴλ ἀπέστειλε τῷ Ἱερεμῖα, ἐζήτηε δὲ ἀπάντησιν διαλύουσαν καὶ καταδεικνύουσαν τὴν κατ' αὐτοῦ ἐξυφανθεῖσαν σκευωρίαν³⁹. Περὶ τούτου ἔγραψεν ἐξ Ἑνετιῶν τῇ 22 Φεβρουαρίου 1583 «τῷ σκευοφύλακι τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας» τὰ ἐπόμενα: «...πρὸς τούτοις δὲ ἀντιβολουμέν σὲ...ὕπερ ἡμῶν φροντίσαι καὶ σὺν τῷ Μεγάλῳ Δογοθέτῃ... ψεύδους γέμουσαν τὴν καθ' ἡμῶν πεμφθεῖσαν ἑναγχος γραφὴν ἀποδείξαι· καὶ τοὺς ἡμᾶς σκαιῶς ἀτιμάσαντας καὶ παρὰ τὸ εἰκὸς λοιδωρήσαντας, ἐναντίως ἅπασι τοῖς νόμοις βεβιωκότας καὶ ἐπὶ τοῖς αἰσχροῖς ἐρυθριᾶν οὐκ ἐπισταμένους, τοῖς ἐνταῦθα πᾶσι φανερώς ἐκδηλώσαι...» τῇ μεθεπομένῃ, 24 Φεβρουαρίου, γράφων πρὸς τὸν Μέγαν Δογοθέτην περὶ τῶν κατ' αὐτοῦ «ἐχθρωδῶς... διακειμένων καὶ ὀσημέραι πλημμύραν σκανδάλων ... κινεῖν οὐ διαλειπομένων» ἐκτίθησι τὰ ἐξῆς: «οἶδας οὖς λέγω, τοὺς δυσγενεῖς, τοὺς συκοφάντας, τοὺς ψευδογράφους καὶ ψευδεξάρχους, τοὺς τὴν ἄτιμον αὐτῶν διαγωγὴν διὰ γραμμάτων, φερόντων μὲν πατριαρχικὸν ὄνομα, ἦκιστα δ' ὄντων ἀληθῶν,— παρὰ γὰρ τὴν τοῦ συνेतωτάτου οἰκουμενικοῦ ἔννοιαν καὶ ἀρίστην αὐτοῦ θέλησιν ταῦτά γε πάντα γίνεσθαι θαρρῶν εἰμί—, καλύπτειν ὡς οἶονται, καταμηχανῶνται· ἀλλ' ἐλέγχονται ἀντικρυς οἱ παμμύριοι ὑπὲρ αὐτῆς τῆς φύσεως καὶ τῆς φήμης, καὶ ἑκασταχοῦ ὑπὸ τοῦ ἑαυτῶν βίου καταμαρτυροῦνται καὶ ὡς τοῦ ψεύδους γεννήτορες καὶ κακίας ἐφευρεταί, καὶ δόλου παντὸς καὶ φθόνου πίθοι μεμεστωμένοι ἀναφανδὸν ἐκκηρύττονται, οἷς οὐ δεῖ πιστεύειν ἢ ραδίως καταπαίθεσθαι, ὡς κακούργους καὶ τοῦ πονηροῦ κόμματος ὄντας, καὶ τῆς διαβολῆς... θρέμματά τε καὶ

³⁹) Παρὰ Λαμῖῳ, ἐν τόμῳ Max. Marg. κτλ. 1740, σ. 301.

γεννήματα. Τοίνυν βοηθήσατε ἡμῖν, μάλλον δὲ τῇ ἀληθείᾳ....»⁴⁰.

7. Φέρομεν ἤδη τὸν λόγον εἰς τὸ ἕτερον πρόσωπον, τὸ ἐν τῇ μετὰ χειρας ἐπιστολῇ τοῦ Γαβριήλ ἀναφερόμενον, τὸ ὁποῖον ὁ ἱεροδιάκονος Νικηφόρος, καθὼ ἐπίτροπος τοῦ οἰκου-
μενικοῦ πατριάρχου ἀνέδειξεν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Κύπρου. Ὁ
Γαβριήλ ἐπώνυμον μόνον δίδει αὐτῷ, Δουκατάρην, παραλείπων
τὸ κύριον ὄνομα, προσεπωνυμεῖ δὲ «νέον Οὐρσῖνον» καὶ εἰρω-
νικῶς, νομίζομεν, χαρακτηρίζει ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ «ὁ καλὸς
κάγαθὸς Οὐρσῖνος». οὐδεὶς δεύτερος λόγος περὶ αὐτοῦ ἀπαντᾷ
εἰς τὰς περιωθεισας ἐπιστολάς τοῦ προΐσταμένου τῆς ἐν Βενε-
τία ὀρθοδόξου ἐκκλησίας· ἀλλ' ἀχρονολόγητος ἐπιστολῇ τοῦ
Διονυσίου Κατηλιανοῦ, προσληφθέντος ἐν ἔτει 1588—1589 ὑπὸ
τοῦ Γαβριήλ ὡς ἐφημερίου τῆς εἰρημένης ἐκκλησίας⁴¹, ἀπευ-
θύνεται εἰς Γεώργιον Δουκατάρην, ἐν Κωνσταντινουπόλει εὐρι-
σκόμενον· ἔχει δ' ὡς ἐξῆς:

«Διονυσίου Κατηλιανοῦ,
τῷ Γεωργίῳ τῷ Δουκατάρῃ»

«Συγγνώμης σοὶ δέδωκα τῆς ἁμαρτίας, ἣν ἡμῖν ἔδειξας
καὶ γὰρ διαφερόντως ἠνιάθην, ἀκηκοὼς τὰ καθ' ἡμῶν πλειστα-
τῶν αἰσχροῦς καὶ παρὰ τὴν ἀλήθειαν εἰρημένων σοὶ ἐν τῷ Πα-
τριαρχεῖῳ· τὴν δὲ διατριβὴν ἡμῶν καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς εἰδῶς, οὐκ
ἔδει σε ἀνθρώποις βασκάνοις καὶ ψευδέσι καταπίεσθαι, οὐς
πρὸς ἡμᾶς ἐχθρωδῶς διακειμένους εὖ οἶδας. Τοίνυν τρέφον
σεαυτοῦ, καὶ γνῶθι τὸ πλημμεληθέν σοι· καὶ ὄρα μὴ δ' αὐθις
κυριευθῆς ὑπὸ τοιούτου, καὶ φρόντιζε καλῶς τηρεῖν τοὺς πά-
λαι τῶν φίλων καὶ κολλᾶσθαι νέοις»⁴².

Τὴν μετὰ τοσαύτης παρρησίας καὶ ἐν χριστιανικῷ ὄλωσ
πνεύματι συντεταγμένην ἐπιστολὴν ταύτην, φρονοῦμεν ὅτι ἂν
οὐχὶ ἐντολῇ, ἐξάπαντος ὁμῶς ἐν γνώσει τοῦ Γαβριήλ, ἔγραψεν
ὁ Κατηλιανός, συγκατηγορηθεὶς καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς Πατριαρ-

⁴⁰) *Lamius*, *Gabr. Sev. epistolae* σ. 55, 59. — Τὸ κείμενον ἔχει ἀντὶ οἰκου-
μενικοῦ «οἰκονόμου» καὶ ἀντὶ ἀλλ' ἐλέγχονται— «ἀλλ' ἔγχοντ'».

⁴¹) *I. Βελοῦδης*, ἐνθ' ἀν., σ. 70, 181, ἔκδ. 1893.

⁴²) *Lamius*, *Del erud. Max. Marg.*... *epist.* 1740, σ. 68—69.

χείοις, ἀφοῦ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς καὶ τὰ κυριώτερα τῶν ὑπ' ἐκείνου λεγομένων συμφωνοῦσιν· ὅτι δὲ ὁ Γεώργιος Δουκατάρης ἐπωνυμεῖτο καὶ Οὐρσίνοσ, καὶ ἐπομένως ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον θεωρητέον, εὐρίσκομεν σαφῆ μαρτυρίαν παρὰ τῷ κ. Κ. Σάθα, λέγοντι τὰ ἐπόμενα: «Ὁ κ. Λάμπρος μοι ἐπέδειξεν ἐσχάτως φυλλάδιόν τι τυπωθὲν τῷ 1588 ἐν Βενετία, καὶ περιέχον ἑλληνιστὶ ἱκετήριον λόγον Γεωργίου τοῦ Οὐρσίνου, καὶ ἕτερον λατινιστὶ Νικολάου Οὐρσίνου πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ροδόλφον καὶ τὸν συγγενῆ αὐτῶν δοῦκα Γουλιέλμον Οὐρσίνον, ἐξορκιζομένους ἵνα ἐνεργήσωσι πρὸς ἀποκατάστασιν τῶν ἀπὸ τῶν σταυροφορικῶν χρόνων μέχρι τῆς ὀθωμανικῆς εἰσβολῆς δεσποσάντων ἐν Ἠπείρῃ Οὐρσινῶν. Συγκείμενον τὸ τεῦχος ἐκ σελ. 38 ἄνευ ἀριθμήσεως ἐπιγράφεται «Γεωργίου Οὐρσίνου τοῦ Δουκαταρίου λόγος ἱκετήριος εἰς τὸν θεόστεπτον καὶ πανσέβαστον βασιλέα, καὶ αὐτοκράτορα ἄριστον καὶ μέγιστον Ροδοῦλφον δεύτερον, τὸν Καίσαρα· ἐτυπώθη ἐν Βενεταίαις παρὰ Φραγκίσκου τῶν Ἰουλιανῶν, ἀφ' ἧς». — Παραλείπων τὴν ἐν προοιμίῳ προσφώνησιν παρατίθημι τὰ λοιπὰ τοῦ ἱκετηρίου λόγου· Ἄνῆρ Ἑλληὴν ἐγὼ, ἀλλ' ἐκ τῆς τῶν Οὐρσινῶν ἀρχαιοτάτης κατάγωγος τὸ γένος σειρᾶς, οἷ, πρὸς τὴν εἰς Ἱεροσόλυμα στρατείαν μετὰ τῶν κλεινῶν ἐκείνων ἡρώων πάλαι παραγενόμενοι, κατὰ τὴν Ἑλλάδα διὰ τινὰς αἰτίας παρέμειναν...» κτλ.⁴³ Ὑπῆρχον λοιπὸν τότε σύγχρονοι δύο Δουκατάριοι Οὐρσῖναι, Νικόλαος καὶ Γεώργιος, ἀδελφοὶ μὲν κατὰ τὸν Σάθαν⁴⁴, πατὴρ δὲ ὁ πρῶτος τοῦ δευτέρου κατὰ Ρωμανὸν⁴⁵. Ὅπως γνωρίσωμεν δὲ αὐτοὺς ἀκριβέστερον, δὲν ἐνομίσαμεν περιττὴν τὴν ἐπομένῃ συνοπτικὴν ἀφήγησιν περὶ τῆς γενεαλογίας καὶ τῶν ἀξιώσεων αὐτῶν.

⁴³) Κ. Σάθας, Ἑλληὴν. Ἀνέκδοτα, Ἀθῆν. 1867, τ. Α' σ. κδ', κέ. — Τοῦ αὐτοῦ, Τουρκοκρ. Ἑλλάς, Ἀθ. 1867, σ. 177—183, ἐνθα κλίνεται ὁ Ὀρσίνης, τοῦ Οὐρσίνου. — Τὸ φυλλάδιον εἶδε καὶ ὁ Ἰω. Ρωμανός, Γρατιανός Ζώρξης, Ἀθῆν. 1870 σ. 284—285. Ἀτυχῶς δὲν σημειοῦται ὁ χρόνος τῆς συντάξεως τῶν λόγων.

⁴⁴) Τουρκ. Ἑλ., σ. 179.

⁴⁵) Γρατ. Ζώρξης, σ. 284 ἐν σημ. 1.

8. Κατὰ πρῶτον παρατηροῦμεν, ὡς καὶ ἄλλοτε εἶπομεν⁴⁶, ὅτι ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν Κομνηνῶν ὄχι μόνον οἱ ἀνερχόμενοι εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ μέλη τῶν δι' ἐπιγαμίας συγγενευουσῶν οἰκογενειῶν προσεκόλλων εἰς τὰ οἰκογενειακὰ αὐτῶν ἐπώνυμα καὶ τὰ ὀπωσδήποτε σημαίνοντα συγγενικά· κατὰ ταῦτα καὶ οἱ δεσπόσαντες τῆς Ἡπείρου κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους (1204—1358) τῆς Αἰτωλίας, τῆς Ἀκαρνανίας, τῶν Νέων Πατρῶν, καὶ προσέτι Βασιλεῖς τινες τῆς Σερβίας ἐπὶ μακρὸν κυριαρχήσαντες μέρους ἢ ὅλου τῶν χωρῶν τούτων, προσεπωνυμῆθησαν Ἀγγελοὶ, Κομνηνοί, Δοῦκαι, Παλαιολόγοι, λόγῳ συγγενείας πατρόθεν ἢ μητρόθεν μετὰ τῶν οἰκογενειῶν τούτων. Ὁ υἱὸς τοῦ δεσπότη τῆς Ἡπείρου Μιχαὴλ Β' Ἀγγέλου Δούκα Νικηφόρος Α' (1271—1296) ἀπέκτησεν ἓνα υἱόν, τὸν Θωμᾶν, διάδοχον δ' αὐτοῦ γενόμενον, καὶ δύο θυγατέρας· νεωτέραν μὲν τὴν Θάμαρ, συζευχθεῖσαν Φίλιππον, πρίγκηπα τοῦ Τάραντος, πρεσβυτέραν δὲ τὴν Μαρίαν, συζευχθεῖσαν τὸν Ἰωάννην Α' Οὐρσίνον ἢ κατ' ἄλλους Ὀρσίνην, κόμητα Παλατῖνον καὶ αὐθέντην τῆς Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου, υἱὸν Ριχάρδου, διαδεξαμένου τὸν Ματθαῖον Οὐρσίνην, ἔλκοντα τὸ γένος ἐκ τῆς ἰταλικῆς περιφανοῦς οἰκογενείας τῶν Οὐρσινῶν (Ursinus) μέλος τῆς ὁποίας ἦτο ὁ ὑπὸ τὸ ὄνομα Νικόλαος Γ' χρηματίσας ἀπὸ τοῦ 1277 ἕως τοῦ 1280 πάπας J. Gaeta Orsini.

Εἰς τὸν Δουκάγγιον, παρὰ τὰς ἐνδελεχεῖς ἐρεῦνας αὐτοῦ, ἔμεινεν ἄγνωστον τὸ ὄνομα τῶν προγόνων τοῦ Ἰωάννου Α' Οὐρσίνου καταγομένου ἐκ Γάλλου εὐπατρίδου· ἀλλ' εἰς τὸν Horf, τὸν ἀκάματον ἐρευνητὴν τῶν ἐπισήμων μεσαιωνικῶν ἀρχείων τῆς Μεσημβρινῆς Εὐρώπης, ἐγένετο γνωστὴ ὀλόκληρος ἡ γενεαλογία τοῦ στέμματος τῆς κομητείας τῶν δύο τούτων νήσων, ἀπὸ τοῦ Βρεντησιώτου Μεγαρίτου ἢ Μαργαριτόνου, ναυάρχου τοῦ στόλου τοῦ ἐν ἔτει 1185 ἐκπλεύσαντος τῆς Σικελίας κατὰ

⁴⁶) Ἑλλ. Φιλολ. Σύλλογος, Ἀρχ. Παρ. Κ'—ΚΘ' τόμου, σ. 23.

τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Α' τοῦ Κομνηνοῦ ὑπὲρ τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ, καὶ καταλαβόντος μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Δυρραχίου τὰς ἐν λόγῳ νήσους, ἕως τοῦ τελευταίου δεσπότη τῆς Ἠπείρου Νικηφόρου Β', ἐκμετρήσαντος τὸ ζῆν ἐν ἔτει 1358. Τὸν μνημονευθέντα Θωμᾶν «δεσπότην Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας», διάδοχον τοῦ Νικηφόρου Α', ἐδολοφόνησεν ὁ ἐκ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Μαρίας ἀνεψιὸς Νικόλαος Οὐρσίνοσ, ἐν ἔτει 1318, συναίνεσει τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἰωάννου Α' Οὐρσίνου· ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ Θωμᾶσ καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ Θάμαρ ἢ πριγκήπισσα τοῦ Τάραντος, τῷ 1311 ἀποθανοῦσα, δὲν ἀφῆκαν διάδοχον, τὸ δεσποτάτον τῆς Ἠπείρου περιῆλθεν εἰς τὴν κυριότητα τοῦ οἴκου τοῦ κόμητος Παλατίνου καὶ αὐθέντου τῆς Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου, δηλαδὴ τῶν Οὐρσινῶν. Κατ' ἀκολουθίαν ὁ Νικόλαοσ Οὐρσίνοσ, ὁ δολοφόνοσ, ὄχι μόνον κατέλαβε τὰς κτήσεις τοῦ Θωμᾶ, ἀλλὰ καὶ τὴν χήραν αὐτοῦ Ἄννην, θυγατέρα τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαήλ Θ' Παλαιολόγου (Δούκα, Ἀγγέλου, Κομνηνοῦ) ἐνυμφεῦθη, τιτλοφορηθεὶσ «δεσπότησ τῆσ Ρωμανίας»· ἐν τῇ ιδιότητι ταύτῃ ἐχάρισεν εἰς τὴν Βενετικὴν δημοκρατίαν, ἣτισ ὁμωσ ἀπεποιήθη, κατὰ τὸ 1320 ἔτοσ, τὸν Βουθρωτόν, τοῦ ὁποῖου τὰ ἰχθυοτροφεία παρεῖχον χιλίων πεντακοσίων λιτρῶν ἐτησίαν πρόσσοδον⁴⁷. Τῷ 1323 ἐδολοφονήθη ὁ Νικόλαοσ ὑπὸ τοῦ νεωτέρου αὐτοῦ ἀδελφοῦ Ἰωάννου Β' Οὐρσίνου, συζύγου Ἄννης, θυγατρὸσ τοῦ πρωτοβεστιαρίου Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου· ὁ Ἰωάννησ οὗτοσ σφετερισθεὶσ καὶ τῆσ θείασ αὐτοῦ Θάμαρ τῆσ πριγκηπίσσης Τάραντοσ καὶ «δεσποίνης τῆσ Ἠπείρου» τὰσ προικῶασ κτήσεις, ἐτιτλοφορήθη «Κόμησ Παλατίνοσ Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου καὶ δεσπότησ Ἠπείρου»⁴⁸, προσεπωνυμηθεὶσ καὶ Δούκασ καὶ Κομνηνόσ⁴⁹, καὶ ὡσ ὁ πατὴρ αὐ-

⁴⁷) Ἰω. Ρωμανόσ, περὶ Βουθρωτοῦ, ἐν Δελτ. τ. ἰστ. καὶ ἔθν. ἐτ. τ. Ἑλλάδοσ, Γ', σ. 556.

⁴⁸) Τ. Νεροῦτοσ, Χριστ. Ἀθῆναι, ἐν τῷ αὐτῷ Δελτίῳ κτλ. Δ', σ. 107, 108 147, 152—3, 155.—Ducange, Hist. de C - Ple, βιβλ. VII, § XX.

⁴⁹) Καντακουζηνόσ, βιβλ. Β', § 32.—Mikl. et Müller, A. P. C. I, 171.—Ἰω. Ρωμανόσ, Γρατ. Ζώρξησ, σ. 231.

τοῦ Ἰωάννης Α' καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Νικηφόρος προσήλθε καὶ οὗτος εἰς τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν, ματαίως προσπαθήσαντος τοῦ πάπα Ἰωάννου ΚΒ' ὅπως ἐπαναγάγῃ αὐτὸν εἰς τὸν καθολικισμὸν⁵⁰. Τὸν Ἰωάννην ὑποπευομένη ἢ σύζυγος Ἄννα, εἴτε ἐκ φιλαρχίας ὠθουμένη, ἐδηλητηρίασε τῷ 1335, καὶ κατέστη, διατάγματι τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει κρατοῦντος, κηδεμῶν τοῦ ἐπταετοῦς, ἢ κατ' ἄλλους ἐνδεκαετοῦς υἱοῦ αὐτῆς Νικηφόρου Β' Οὐρσίνου, Δούκα προσέτι καλουμένου ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν⁵². οὗτος, μετὰ βραχεῖαν καταναγκαστικὴν διαμονὴν παρὰ τῷ πρίγκηπι τοῦ Τάραντος, ζητηθεὶς ἦλθεν εἰς τὴν Ἀκαρνανίαν καὶ Αἰτωλίαν⁵³, καὶ ἔπειτα ἐνυμφεύθη, ἔφηβος μόλις, τὴν θυγατέρα τοῦ αυτοκράτορος Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ Μαρίαν ἐπὶ ὀλίγον χρόνον διοικήσας τὴν Θράκην, ἀπεχώρησε καὶ ἀνέλαβε τὸ πατρικὸν δεσποτάτον τῆς Ἡπείρου, ἐκδιώξας ἐκεῖθεν τὸν Συμεῶνα, τὸν μετέπειτα βασιλέα τῆς Σερβίας· μαχόμενος δὲ κατὰ τῶν Ἀλβανῶν ἠχμαλωτίσθη καὶ ἐθανατώθη ἐν ἔτει 1358 μᾶλλον ἢ 1357⁵⁴ τριετίαν ἢ διετίαν μόλις δεσπόσας τῆς κληρονομικῆς αὐτοῦ χώρας· συνέβη δὲ τοῦτο περὶ τὸν ποταμὸν Ἀχελῶον, ἔνθα κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1304 ἐπὶ ἓνα μῆνα διατρίψας καὶ ὁ Ἰωάννης Α', κόμης Κεφαλληνίας, πολεμῶν τὸν γυναικαδελφὸν καὶ τὴν πενθερὰν αὐτοῦ ἀπῆλθεν «οὐδὲν ἄλλο κομισάμενος εἰμὴ τὴν αἰσχύνην τῶν κακῶς πεπραγμένων»⁵⁵. Θανατωθέντος τοῦ Νικηφόρου Β' Οὐρσίνου, ἡ Ἄρτα καὶ τὰ Ἰωάννινα παρεδόθησαν τῷ 1359 εἰς τὸν αὐθις ἐπιδραμόντα τὴν Ἡπειρον Συμεῶνα, τίτλον λαβόντα, «ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αυτοκράτωρ Ρωμαίων καὶ

⁵⁰) Τὴν παρ' Ἀραβαντιῶ Χρον. Ἡπ. Α', 109 περὶ τοῦ Ἰωάννου Α' εἶδησιν ἀμάρτυρον λέγει ὁ Ρωμανός (σελ. 222, σημ. 1), καὶ ἀναφέρει τὰς ἄλλας ἐκ τοῦ Χόπφ (σ. 225, 230—231).

⁵²) Καντακουζηνός, βιβλ. Β' § 31—33.—Ἡπειρωτικά, ἔκδ. Βόν., σ. 213.

⁵³) Ducange, ἐνθ. ἀν. VIII, § IV.

⁵⁴) Ἡπειρωτικά, ἔκδ. Βόν., σ. 281, 315.

⁵⁵) Ἰω. Ρωμανός, Γρατ. Ζώρξης, σ. 195. Ὁ συγγραφεὺς φαίνεται μὴ ἀντιληφθεὶς τὴν ἐν τῇ Κουγκέστα φράσιν à la contrée de la Quello, οὐσαν de l'A-quello=Ἀχελῷου.

Σερβῶν ὁ Παλαιολόγος»⁵⁶, καὶ νυμφευθέντα τὴν Θωμαΐδα, θυγατέρα τοῦ Ἰωάννου Β' Οὐρσίνου Δούκα καὶ τῆς Ἄννης, θυγατρὸς τοῦ ρηθέντος πρωτοβεστιαρίου Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου, ἀδελφὴν δὲ τοῦ τελευταίου δεσπότη τῆς Ἡπείρου Νικηφόρου Β' Δούκα. Ἡ ἐκ τοῦ γάμου τούτου γεννηθεῖσα Ἀγγελικὴ προσεπωνυμήθη Δούκαινα, Παλαιολογίνα Βασίλισσα· αὕτη συνεζεύχθη τὸν Θωμᾶν, υἱὸν τοῦ Πρελούμπου, ὑπὸ τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ Συμεῶνος καταστάντα ἡγεμόνα τῶν Ἰωαννίνων, ἔνθα τῷ 1395 ἀπέθανεν⁵⁷. Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ αἱ χῶραι Ἡπείρου, Θεσσαλίας, Αἰτωλίας, Ἀκαρνανίας, συνεχῶς ἤλλασσον κυρίως κατὰ τμήματα· οὕτω δὲ ἐκυριάρχησαν αὐτῶν οἱ τοῦ Βυζαντίου αὐτοκράτορες, οἱ δεσπότες Ἡπείρου, οἱ δούκες Δυρραχίου ἐκ τοῦ Ἀνδεγαυικοῦ οἴκου Φιλίππου τοῦ Ταραντίνου— ὅστις ἐτιλοφορεῖτο υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας καὶ τοῦ Τάραντος, δεσπότης τῆς Ρωμανίας, αὐθέντης τοῦ Δυρραχίου καὶ τοῦ Βασιλείου τῆς Ἀλβανίας⁵⁸—, οἱ ἰθαγενεῖς ἀρχηγοὶ (Θώ-ῆ) Τόπιας, Μπούας, Γκίνης, οἱ τῆς Σερβίας βασιλεῖς καὶ ἐπὶ τέλους οἱ ὀθωμανοὶ ἐπὶ Σουλτάνου Βαγιαζήτ Α' τοῦ Γιλτιρίμ. Κατὰ Ἰανουάριον δὲ τοῦ ἔτους 1361=κτ. κ. 6869, ἰνδ. ιδ', ὁ Συμεὼν διὰ χρυσοβούλλου ἐπεκύρωσεν εἰς τὸν μέγαν κοντόσταυλον Ἰωάννην Τσάφαν Οὐρσῖνον Δούκαν ἀπεράντους κτήσεις ἐν Ἡπείρῳ, προκεκυρωμένας εἰς αὐτὸν διὰ χρυσοβούλλου «τοῦ αὐθέντου καὶ βασιλέως κυροῦ Στεφάνου» (τοῦ ἐπιλεγομένου Δούσαν, 1331—1354) ὡς ἐκεῖνο διαλαμβάνει⁵⁹. Ὁ Συμεὼν λέγει ἐν τῷ εἰρημένῳ χρυσοβούλλῳ ὅτι πυρποληθέντων ἐν Ἄρτη τῶν χαρτίων καὶ δικαιωμάτων (ἴσως διαταγμάτων), ὅσα κα-

⁵⁶) Περὶ τοῦ τίτλου τούτου ἔγραψεν ὁ Μουστοξύδης, ὡς γράφει ὁ Σ. Οἰκονόμου ἐν σ. 490 τοῦ ΙΖ' τόμ. τῆς Πανδώρας (1867), καὶ ὁ Ἀραβαντινός, Χωρογρ. Ἡπείρου, τ. Α' σ. 132, σημ. 1.

⁵⁷) Ἡπειρωτικά, σ. 214, 216, 235.

⁵⁸) Ducange, αὐτ. VI, § 26.

⁵⁹) Ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 1686. Ἀραβαντινός, αὐτ. Β' σ. 311—315. — Ρωμανός, ἐνθ. ἀν. σ. 282, σημ. 3, ἐνθα ὑποδεικνύει τοὺς πρὸ τοῦ Ἀραβαντινοῦ καὶ μετ' αὐτὸν δημοσιεύσαντας τὸ χρυσοβούλλου καὶ 283. — Σεραφεῖμ, μητρ. Ἄρτης, Δοκίμιον κτλ. ἐν Ἀθῆν. 1884, σ. 335—338.

τείχεν ανέκαθεν ὁ Ἰωάννης Τσάφας Οὐρσίνος Δούκας «ἐξ αὐτῶν τῶν ἀγίων βασιλέων⁶⁰ καὶ δεσποτῶν ἐκείνων καὶ αὐθεντῶν τῆς βασιλείας μου» ἀνηνέχθη οὗτος αὐτῷ, τοῦ ὁποίου ἦτο σύντεκνος καὶ κοντόσταυλος. Ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Καρόλου Χόφφ ἀνευρέσεως τῶν ἐγγράφων περὶ τῶν Οὐρσινῶν, τῶν αὐθεντῶν τῆς Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου καὶ τῆς περὶ αὐτῶν σπουδαιοτάτης πραγματείας τοῦ Ἰω. Ρωμανοῦ ἐν σελ. 116—286 τοῦ πονήματος αὐτοῦ «Γρατιανὸς Ζώρζης» ἀναιροῦνται πᾶσαι, φρονούμεν, αἱ εἰκασίαι τοῦ Ἀραβαντινοῦ περὶ τοῦ Οὐρσίνου Τσάφα Δούκα (αὐτ. σ. 306, σημ. 1), καθὼς καὶ ἡ γνώμη τοῦ Μηλιαράκη, καθ' ἣν οἱ Ἀρκουλ(=δ)άδες ἐκλήθησαν Ursini⁶¹, τὸ ἔμβλημα τῶν ὁποίων περιελάμβανεν ἄρκτους⁶².

9. Ἐκ τῆς γενεαλογικῆς καὶ ἱστορικῆς ταύτης ἐκθέσεως ἐξάγομεν, ὅτι οἱ ἀπόγονοι τοῦ καταλαβόντος τῷ 1185 τὴν Κεφαλληνίαν καὶ τὴν Ζάκυνθον Γάλλου ἐκείνου εὐπατρίδου, οἱ Οὐρσῖναι, συνδεθέντες δι' ἐπιγαμιῶν μετὰ τῶν οἰκογενειῶν Δούκα, Ἀγγέλων Κομνηνῶν, τῶν δεσποτῶν τῆς Ἠπείρου, Καντα-

⁶⁰) Ὁ *Pigniatore*, *memorie storiche e critiche dell'isola di Cefalonia, Corfu*, 1888 (τ. 2), λέγει (τ. Α' 74, 76) dell'imperatori dei Greci in Oriente, δηλαδὴ τῶν ἐν Κ)πόλει ἦσαν παρακεχωρημένοι αἱ κτήσεις τῷ Δούκα Τσάφα Ὀρσίνῃ, ἐπόμενος, φαίνεται, τῷ Πετριτζοπούλῳ, ὡς μυθοπλάστη ἐλεγχομένῳ ὑπὸ τοῦ Ρωμανοῦ, ἐν σημ. 1 τῆς σ. 283 τοῦ Γρατ. Ζώρζου.

⁶¹) Δελτίον τῆς ἱστ. καὶ Ἔθνολ. Ἐτ. τῆς Ἑλλάδος, τ. Δ', σ. 452.

⁶²) Οὐίλλιαμ Μίλλερ, Ἱστορ. τῆς Φραγκοκρατίας ἐν Ἑλλάδι, μεταφρ. Σπ. Λάμπρου, ἐν Ἀθήναις, 1909—1910, τ. Α', σ. 358. — Ἐσχάτως (ἀρχομένου Σεπτεμβρίου 1912) ἔγραφον αἱ ἐφημερίδες ὅτι εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν τῆς Ἑλλάδος ἐκοινοποιήθη διὰ δικαστικοῦ κλητῆρος ἀπόφασις τοῦ Δικαστηρίου τῆς Νεαπόλεως καταδικάζουσα τὸ Ἑλληνικὸν κράτος ἐρήμην εἰς τὴν ἀπόδοσιν σχεδὸν ἀπάσης τῆς Θεσσαλίας εἰς τὸν πρίγκηπα Νικόλαον τῆς Καπούης, εἰς τὴν ἔντοκον καταβολὴν ἀπὸ τοῦ 1831 ἐτησίως 100,000 δραχμῶν, ὅτε ἡ Ἑλλάς «κακῶς καὶ ἄνευ οὐδενὸς δικαιώματος κατέλαβε τὴν εἰς αὐτὸν ἀνήκουσαν χώραν» καὶ εἰς τὰ ἐξοδα τῆς δίκης. Ὁ ἐνάγων διατείνεται ὅτι κατάγεται ἀπὸ τὸν Νέμαγον Παλαιολόγον Ὀρσίνι Ἀγγελὸν Κομνηνόν, καὶ ὅτι εἶναι ἀπόγονος τῶν τελευταίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως αὐτοκρατόρων καὶ ἐπομένως τοῦ οἴκου ὅστις ἡγεμόνευεν ἐπὶ τε τοῦ Μωρέως (Πελοποννήσου) καὶ τῆς Μεγαλοβλαχίας (Θεσσαλίας), ἀντιποιοῦμενος δ' ὡς ἐκ τούτου δικαίωματα ἰδιοκτησίας ἐπὶ τῆς Θεσσαλικῆς γῆς, θεωρεῖ τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος ὑπόχρεον ν' ἀναγνωρίσῃ ταῦτα, συμφώνως πρὸς τὴν συνθήκην τῆς καταλήψεως τῆς Θεσσαλίας.

κουζηνῶν καὶ Παλαιολόγων, βασιλέων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ προσελθόντες εἰς τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν, ἐκυριάρχησαν καὶ τῆς Ἡπείρου, μέρος αὐτῆς σφετερισθέντες· ὅτι ὁ τελευταῖος δεσπότης Νικηφόρος Β', πατρόθεν Οὐρσίνος, μητρόθεν Δούκας, αἰχμαλωτισθεὶς καὶ θανατωθεὶς τῷ 1357, ἀπεβίωσεν ἄτεκνος· καὶ ὅτι ὁ πρῶτος ἐξάδελφος⁶³ αὐτοῦ Ἰωάννης Τσάφας Οὐρσίνος Δούκας κατέστη κύριος τῆς νήσου Λευκάδος καὶ πολλῆς χώρας τῆς Ἡπείρου κατὰ τὸ ἐν ἔτει 1361 ἐκδομένον χρυσόβουλλον. Μετὰ παρέλευσιν δύο αἰώνων οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ Νικόλαος Οὐρσίνος Δουκατάρης καὶ Γεώργιος Οὐρσίνος Δουκατάρης, τὴν πατρίδα Ἀμβρακιῶται, ἀνηνέχθησαν εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας Ροδόλφον Β' (1571—1612) καὶ τὸν συγγενῆ αὐτῶν Γουλιέλμον Ὀρσίνην, δούκα τοῦ Rosenberg καὶ Cremai, διὰ τοῦ μνημονευθέντος ἱκετηρίου λόγου, ἐξαιτούμενοι τὴν ἀποκατάστασιν εἰς αὐτοὺς τῶν προγονικῶν κτήσεις καὶ τοῦ τίτλου Παλατίνου Κόμητος· εἰς ἀπόδειξιν τῆς καταγωγῆς ὁ Γεώργιος λέγει: «Ἐγὼ γάρ, ὦ Καίσαρ, ἵνα μὴ τάχα λῆρόν τινα καὶ φένακά με εἶναι ὑποτοπάσης, τὰς καθολικὰς σοι τῶν γραφῶν προσεκόμισα, χρυσαῖς ἐγκεχαραγμένας σφραγίσιν, ἐν αἷς τοῖς ἐμοῖς δισπάπποις, ἄλλως τε Ἰωάννη Ζάφω τῷ Οὐρσίνω, μεγάλῳ τῆς τῶν Σέρβων αὐλῆς κοντοσταύλῳ, παρὰ τῶν τῆς Ἑλλάδος τε καὶ Σερβίας ἀρχόντων καὶ δεσποτῶν ἐκείνων τῶν τόπων, ἢ ἀρχὴ μετὰ καὶ τοῦ τίτλου τοῦ Δούκα, δέδοται τε καὶ ἐπιβεβαιούται, ὥσπερ ἐξ αὐτῶν τῶν γραφῶν καταφανὲς ἐστί...»⁶⁴. Διατί ὅμως οὗτοι ἀντὶ Δούκα ἐπωνυμοῦνται Δουκατάριοι, Δουκατάραι; μήπως τὸ ἐπώνυμον τοῦτο προῆλθεν ἐκ συνθέσεως τῶν ἐπωνύμων τῶν δύο οἰκογενειῶν Δούκα καὶ Τάραντος, τοῦ Δούκα δεσπότη τῆς Ἡπείρου, καὶ τοῦ πρίγκηπος τοῦ Τάραντος, τοῦ ὁποίου ἡ σύζυγος ἢ πριγκήπισσα Θά-

⁶³) Ἰω. Ρωμανός, αὐτ. σ. 283. Πρβλ. καὶ τὸν ἐν τέλει τοῦ ἔργου ἐπισυναφθέντα γενεαλογικὸν πῖνακα τῶν κομητῶν τῆς Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου, τὸν ὑπὸ Χόφφ καταρτισθέντα.

⁶⁴) Κ. Σάβας, Τουρκ. Ἑλλάς, σ. 180.

μαρ, ἡ θυγάτηρ τοῦ δεσπότη Νικηφόρου Δούκα, εἶχε κτήσεις ἐν τῇ Ἠπειρῷ, διὸ καὶ δέσποινα Ἠπειροῦ ἐτιλοφορεῖτο, καὶ τῆς ὁποίας οἱ ἀπόγονοι κατέσχον καὶ μέρος αὐτῆς; ἢ μήπως ἔχη σχέσιν πρὸς τὸ πολίχνιον Δουκάται, τὸ παρὰ τὴν Αὐλῶνα κείμενον;⁶⁵. Ἄγνοοῦμεν δὲ ἐὰν οὗτοι ἔχωσιν τι κοινὸν πρὸς τὸν ναύαρχον Orsini, ὅστις «περὶ τὰ τέλη τοῦ 15^{ου} αἰῶνος (1598) ἄγων στόλον τοῦ Μεγάλου Δουκὸς τῆς Τοσκάνης κατέλαβε μὲν τὴν νῆσον Χίον, ἀλλ' ἐνεκα λαίλαπος ἀναγκασθεὶς ἴν' ἀπομακρυνθῆ, ἐγκατέλιπεν εἰς φρουρὰν τῆς νήσου πεντακοσίους στρατιώτας, τοὺς ὁποίους οἱ ἀμέσως ἔπειτα ἀνακτήσαντες αὐτὴν ὀθωμανοὶ ἐν στόματι μαχαίρας διεπέρασαν⁶⁶. Εἰς τὸν Γεώργιον τοῦτον, τὸν εἰς ἄδηλον χρόνον γράψαντα τὸν ἐν ἔτει 1588 τύποις ἐκδοθέντα ἱκετήριον λόγον πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ροδόλφον, ἀπευθύνεται πιθανώτατα ἢ ἐν τοῖς ἄνω παρατεθειμένῃ ἐπιστολῇ τοῦ Διονυσίου Κατηλιανοῦ· συμπεραίνομεν δ' ἐκ τῶν περὶ αὐτοῦ εἰρημένων, ὅτι ἦτο κοσμικὸς μᾶλλον παρὰ κληρικὸς. Ἄλλ' ἄρά γε ὁ ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ Φιλαδελφείας ἄνευ κυρίου ὀνόματος ἀναφερόμενος Οὐρσίνος Δουκατάρης, ὁ ὑπὸ τοῦ ἱεροδιακόνου Νικηφόρου χειροτονηθεὶς ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου, δύναται νὰ ᾔῃαι ὁ Νικόλαος, ὁ ἀδελφὸς ἢ πατὴρ τοῦ Γεωργίου, ὁ λατινιστὶ γράψας τὸν περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος ἱκετήριον λόγον; φρονοῦμεν, ὅτι δύνανται νὰ ταυτισθῶσι τὰ δύο ταῦτα πρόσωπα, λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι, ὁ Νικόλαος καταταχθεὶς εἰς τὸν κληρὸν ἔλαβε νέον ὄνομα, κατ' ἔθιμον, ἀρχόμενον διὰ τοῦ αὐτοῦ πρώτου γράμματος τοῦ κατὰ κόσμον ὀνόματος αὐτοῦ, καὶ ἀφ' ἑτέρου ὅτι ὑπάρχει μνεῖα Νεοφύτου ἀρχιεπισκόπου Κύπρου κατὰ τὸ 1587 ἔτος, μὴ σημειουμένου ἐν τοῖς καταλόγοις τῶν ἀρχιεπισκόπων, οὐδ' ἐν ταῖς ἱστορίαις τῆς ἐκκλησίας Κύπρου ἀναφερομένου. Πρὶν δὲ περὶ αὐτοῦ ὀμιλήσωμεν, εἴπωμεν πῶθεν ὁ ἱεροδιάκονος Νικηφόρος, μᾶλλον δ' ἢ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως εἶχε δικαίωμα χειροτονίας ἀρχιεπισκόπου Κύπρου.

⁶⁵) Ἀραβαντινός, Χωρογρ. Ἠπειροῦ, τ. Β' σ. 45.

⁶⁶) Κ. Σάθας, ἐνθ' ἀν. σ. 184.

10. Ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία τῆς Κύπρου ἀπώλεσε τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς, ὅτε ἡ νῆσος εἶχε πωληθῆ εἰς τὸν βασιλικὸν οἶκον τῶν Λουσινιανῶν ὑπὸ τοῦ τάγματος τῶν Templiers = Ναϊτῶν, καὶ ὑπεδουλώθη ἀντὶ προνομίων τινῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης, μέχρις οὗ, φθίνοντος τοῦ ἔτους 1571, ἐκδιωχθέντων τῶν ἐν ἔτει 1474 κληρονομησάντων τὴν νῆσον Βενετῶν, κατεκτήθη αὕτη ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν· οἱ ὀρθόδοξοι τότε προσελθόντες, παρὰ τῷ μεγάλῳ βεζύρῳ Μεχμέτ πασᾶ ἐζήτησαν τὴν ἀπονομὴν τῶν ἐπισκοπῶν τῆς νήσου εἰς ἐγχωρίους ὀρθόδοξους ἱερεῖς καὶ τὴν χειροτονίαν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ἀμφότεραι αἱ αἰτήσεις αὗται ἐγένοντο δεκαί, δύο δὲ μοναχοὶ ἐπεζήτησαν ταυτοχρόνως τὴν κατάληψιν τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ ἀξιώματος· ὁ μὲν εἰς, ἀνευ μεσολαβήσεως τοῦ πατριάρχου, ἐνεργήσας παρὰ τῷ Σουλτάνῳ, διάγοντι ἐν Ἀδριανουπόλει κατ' ἐκτώβριον-νοέμβριον τοῦ 1571⁶⁷ ἐπέτυχεν· ὁ δ' ἕτερος φιλικώτατα πρὸς τὸν πατριάρχην ἔχων καὶ δι' αὐτοῦ ἐνεργήσας, ὑπερίσχυσε καὶ ἠνάγκασε τὸν ἄλλον εἰς παραίτησιν μὲν ἀπὸ τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ ἀξιώματος, παραδοχὴν δὲ τοῦ τῆς ἐπισκοπῆς Πάφου· πρῶτος λοιπὸν μετὰ τὴν ὀθωμανικὴν τῆς νήσου κατὰκτησιν ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου ἦτοι Κωνσταντίας νέας Ἰουστινιανῆς ἐχειροτονήθη ὁ Κύπριος τὴν πατρίδα Τιμόθεος ὑπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Μητροφάνους· Ἦ τοῦ ἀπὸ Καισαρείας, πραγματοποιηθείσης οὕτω τῆς περὶ τούτου αἰτήσεως τῶν Κυπρίων· ἐντεῦθεν δ' ἄρχονται ὑφιστάμενα τὰ τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, δίκαια τοῦ χειροτονεῖν τὸν ἀρχιεπίσκοπον Κύπρου, ἀνομολογούμενα ὑπὸ τοῦ νομοταγοῦς ἐκείνου Γαβριὴλ Σεβήρου καὶ ἀναγνωριζόμενα ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῷ ἐπιτροπικῷ ἀξιώματι τοῦ Νικηφόρου τοῦ ἱεροδιακόνου («πρᾶγμα μὲν τῶντι αὐτῷ ἀνήκον», ὡς ἐν τῇ ἄνω ἐπιστολῇ εἶδομεν λεγόμενον), ἔτι δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ ἐπιτροπικῶς τὸν

⁶⁷) Κατὰ τὸν *Σελανικῆ Μουσταφᾶ* ὁ Σουλτᾶνος ἐξῆλθε τῆς Κωνσταντινουπόλεως μεταβαίνων εἰς Ἀδριανούπολιν μεσοῦντος Τζεματζι-ουλ-εβέλ τοῦ 979, (5 ὀκτωβρίου 1571)· ταρῖχ, σ. 167 ἐκδ. Κ)πόλεως.

οἰκουμενικὸν θρόνον κυβερνήσαντος περικλεοῦς ἐκείνου πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Μελετίου τοῦ Πηγᾶ. Ἡ χειροτονία τοῦ Τιμοθέου ἐτελέσθη, κατὰ τὸν Ὑψηλάντην ἐν ἔτει «Θεογονίας 1571, χιτζρὲ 979»· τὸ ἀραβικὸν τοῦτο ἔτος ἔληγε τῇ 14ῃ Μαΐου 1572, ὁ δὲ πατριάρχης Μητροφάνης παρητήθη τῇ 4ῃ τοῦ Μαΐου τοῦ αὐτοῦ ἔτους⁶⁸· ἐπομένως μεταξὺ τοῦ Νοεμβρίου καὶ Δεκεμβρίου 1571 ἐγένετο ἡ χειροτονία τοῦ Τιμοθέου. Ὁ Τιμόθεος ὡς ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου ὑπογράφεται ἐν συνοδικῇ πράξει πατριαρχικῇ τοῦ ἔτους 1575, χρονολογουμένη μηνὶ Ἰουλίῳ ἰνδ. γ' ⁷⁰· πότε ἀπέθανε, τίς ἐγένετο διάδοχος αὐτοῦ ἀγνοεῖται· ὑπάρχει μόνον γνωστὸν ἐξ ἐπιστολῶν τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Μελετίου τοῦ Πηγᾶ ὅτι ὁ ἀρχιεπισκοπικὸς θρόνος πρὸ τοῦ Μαΐου τοῦ 1592 διετελεῖ ἐν χηρείᾳ, θανόντος τοῦ ἀρχιεπισκόπου, οὗ δὲν ἀναφέρεται τὸ ὄνομα. Καθ' ἡμᾶς ὁ θανὼν πρέπει νὰ ἦτο ὁ Νεόφυτος, ὁ Οὐρσίνος Δουκατάρης, ὁ ἐν ἔτει 1587 χειροτονηθεὶς, ὡς ὁ πρῶτος Τιμόθεος, ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὑπὸ τοῦ ἱεροδιακόνου Νικηφόρου, ἐπιτρόπου τότε ὄντος τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου Β' καὶ κυβερνῶντος ἐν ὀνόματι τούτου τὸ οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον· κατὰ τὰς ἡμετέρας ἐρεῦνας ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας ὁ Β' ἔφθασεν ἐκ Ρόδου εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1587, καὶ μετὰ δύο μῆνας, τὸ πολὺ, πρὸ τῆς λήξεως τοῦ 7095 ἔτους ἀπὸ κοσμογονίας (1 7ῆριου 1586—31 Αὐγούστου 1587) ἀπῆλθεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Ρωσίαν· ἔπεται λοιπὸν ὅτι ἡ χειροτονία τοῦ Δουκατάρη ἐτελέσθη κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας τοῦ 1587. Ὅτι δὲ ὁ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἀρχιεπίσκοπος

⁶⁸) *Crusius*, *Turcogr.*, σ. 176—177.

⁶⁹) *Lequien*, *Or. Chr.*, τ. II στ. 1054. — *Μελέτιος*, Ἐκκλ. Ἰστ., ἐκδ. 1754, τ. Γ' σ. 401. — Ἀθ. Κ. Ὑψηλάντης, Τὰ μ. τ. ἀλωσιν, σ. 105. — *Φίλιππος Γεωργίου*, *Εἰδ. Ἰστ. π. τῆς ἐκκλ. Κύπρου*, Ἀθῆν. 1875, σ. 70, ὅστις φαίνεται δυσπιστῶν ἢ ἀμφιβάλλον ἐπὶ τῆς αἰτήσεως τῶν Κυπρίων περὶ τῆς χειροτονίας τῶν ἐπισκόπων τῆς νήσου ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κων(π)όλεως· ἀλλὰ τὰ τότε καὶ τὰ ἐφεξῆς μέχρι πινὸς γενόμενα, περὶ ὧν καὶ αὐτὸς ἀναφέρει ἐν σελ. 70—86, διαλύουσι πᾶσαν ἀμφιβολίαν.

⁷⁰) Τὸ Κανονικὸν δίκαιον... Σινᾶ... ἐν Κ(Π)όλει 1868, σ. 9.

Κύπρου ἦτο Νεόφυτος εὔρομεν μαρτυρίαν εἰς τὰ Σουηδικὰ Χρο-
νικὰ τοῦ Μαρτίνου Κρουσίου· λέγει οὗτος ὅτι τῇ 31 Ἰανουα-
ρίου 1589 εἶχε φθάσει εἰς Τυβίγγην Ἑλληὴν τις Κύπριος ἐκ
Φαμαγούστης, Στέφανος Λάσκαρης ὀνομαζόμενος, κομίζων συ-
στατικὰ γράμματα ἐν μὲν ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1588 τοῦ πα-
τριάρχου Ἱερεμίου⁷¹ ἄλλο δὲ Νεοφύτου ἀρχιεπισκόπου Νικο-
σίας⁷², οὕτως ὑπὸ τῶν Δυτικῶν καλουμένης τῆς Λευκωσίας,
ἔδρας τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κύπρου. Ἐπὶ τῆς μαρτυρίας ταύτης
στηριζόμενοι παραδεχόμεθα ὅτι λήγοντος τοῦ ἔτους 1587, ἀπόν-
τος τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου τοῦ Β' ἐκ Κων-
σταντινουπόλεως, ὁ ἐπίτροπος αὐτοῦ Νικηφόρος ἐχειροτόνησεν
ἀρχιεπίσκοπον Κύπρου, τὸν Νικόλαον Οὐρσίον Δουκατάριον,
ἱερωθέντα καὶ μετονομασθέντα Νεόφυτον, «πρᾶγμα μὲν τῷ ὄντι
αὐτῷ ἀνήκον ποιήσας, μεγάλην δὲ ζημίαν καὶ σκάνδαλον καὶ
ἀτιμίαν ἐπὶ τῷ δυστυχεῖ πάντως προσεπιφέρον γένος...» καὶ
«τοῖς ἀθλίοις ἐκείνοις (Κυπρίοις) ὡς ἄλλην ἀκρίδα ἢ χάλαζαν
ἢ, θέλτιον φάναι, λοιμοῦ ἀνάλωσιν βαρυτέραν ἐξέπεμψαν», ὡς
ἐν τῇ ἐπιστολῇ ὁ Γαβριὴλ λέγει. Ἐξ αὐτῆς δὲ καὶ τῆς ἄλλης
τοῦ Διονυσίου Κατηλιανοῦ, τῆς ἀνωτέρω παρατεθείσης, γνωρί-
ζομεν τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει παρουσίαν τῶν ἀδελφῶν Δου-
καταρίων καὶ τὴν ἐν τῷ πατριαρχεῖῳ καταλαλιὰν αὐτῶν κατ'
ἀμφοτέρων, Γαβριὴλ καὶ Διονυσίου. Τὸ γεγονός τῆς χειροτο-
νίας ταύτης ἀπαρατήρητον καὶ ἀμνημόνευτον ἔμεινεν εἰς τοὺς
ἱστορικοὺς τῆς ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, εἰς τοὺς μέλλοντας δ'
ἀπόκειται ἢ ἐπιβεβαίωσις ἢ ἡ ἀκύρωσις τῶν ὑφ' ἡμῶν ἐν τοῖς
ἄνω ἐκτεθέντων.

10. Περὶ τοῦ ἐν τῇ μετὰ χεῖρας ἐπιστολῇ ἀναφερομένου
Λαυρεντίου δὲν εὔρομεν ἀλλαχοῦ μνεῖαν· ἐξ ὧν ὁ Γαβριὴλ περὶ
αὐτοῦ λέγει ἐξάγομεν ὅτι, ἔχων πλαστὰ πατριαρχικὰ γράμματα

⁷¹) Μῆτοι τοῦ ἐπιτρόπου αὐτοῦ Νικηφόρου;

⁷²) *M. Crusius*, *Annales Suevici*, *Francforti MDXCVI*, l. XII, part. III, C
XXXVI; t. III, p. 821.— Καὶ παρὰ Σάθα μνημονεύεται ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν συγ-
χρόνων ἱεραρχῶν «Νεόφυτος Λευκωσίας» ἐξ ἀδήλου ἡμῖν πηγῆς (σελ. 47' τοῦ Βιο-
γραφ. σχεδ. περὶ... Ἱερεμίου Γ', ἐν Ἀθήναις 1870).

καὶ σφραγίδας, περιήλθε τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην συλλέγων ἐρά-
 νους ὑπὲρ τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς ἰδῆθεν, ὅτι συνέλεξε
 μέγα ποσόν, τὸ ὁποῖον καὶ ἐσπατάλησε, οἷαι ὅτι κατήνησεν εἰς
 τὴν Φλωρεντίαν, ἔνθα μεταβὰς ὁ Γαβριήλ, ὡς ἐπίτροπος βε-
 θαίως τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, κατέσχε τὰ πλαστὰ γράμ-
 ματα καὶ τὰς σφραγίδας, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἡμετέρου Παρθε-
 νίου καὶ αὐτοῦ τοῦ Οὐρσίνου εὐρεθέντος κατὰ τύχην ἐκεῖ, φι-
 λικῶς πρὸς ἐκεῖνον διακειμένου, ἀφοῦ βλέπομεν συνεργαζομένους
 ἐν Κύπρῳ ἐν κακίαις, ὡς ὁ Γαβριήλ ἰσχυρίζεται, ἀμφοτέρους.
 Ἐνῶ δέ, εἰ ὁ Γαβριήλ ἤθελε καταγγεῖλη τὸν Δαυρέντιον εἰς τὰς
 ἐπιτοπίους κυβερνητικὰς ἀρχάς, ἀφεύκτως ἤθελε καταδικασθῆ
 οὗτος ὡς ἀπατεὼν καὶ πλαστογράφος, ἀπέσχεν ἐν τούτοις, φει-
 δόμενος, ὡς λέγει, τῆς τιμῆς τοῦ ἑένους, θέλων δὲ μᾶλλον,
 καθ' ἡμᾶς, καὶ προλάβῃ τὴν ὡς ἐκ τοῦ ἀκούσματος τοῦ γεγο-
 νότος ἐνδεχομένην χαλάρωσιν, εἰ μὴ τελείαν ἀπώλειαν, τῆς
 πρὸς παροχὴν ἐράνων ὑπὲρ τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς εὐ-
 μενοῦς τῶν ἐν τῇ Δύσει διαθέσεως. Γνωστὸν δὲ ὅτι ἀπὸ πολλοῦ
 χρόνου ἐνήργουον τοιοῦτοι ἔρανοι ἢ ἐπὶ τοῦ ὄρους Σινᾶ ἱερά-
 μονῆ τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης εἶχεν ὠρισμένην ἐτησίαν ἐπιχορή-
 γησιν τῆς Ἰσπανικῆς βασιλείας δι' ἐπισήμιον ἐγγράφων τοῦ ΙΔ'
 καὶ ΙΕ' αἰῶνος πρὸς εἰσπραξίν αὐτῆς καὶ ἄλλων βοηθημάτων
 ἐν Ἰσπανίᾳ, Πορτογαλίᾳ, Σικελίᾳ, Αὐστρίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ^{29β)}, ἀπέ-
 στελλεν ἢ εἰρημένη μονῆ Σιναιτίας πατέρας, ἐφοδιάζουσα αὐ-
 τοὺς διὰ συστατικῶν πρὸς τοὺς πάπας ἐπιστολῶν, οἱ ὁποῖοι ὄχι
 μόνον τὴν ἀτομικὴν αὐτῶν βοήθειαν παρεῖχον, ἀλλὰ συνίστων
 προσέτι καὶ τοὺς εἰσπράκτορας μοναχοὺς πρὸς διαφόρους βασι-
 λεῖς καὶ ἄρχοντας τῆς Δύσεως ὀδημοσιεύσας τὰ ἐγγράφα ταῦτα
 Π. Γρηγοριάδης ἐπιλέγει: «ἢ τῶν παπῶν αὕτη πρὸς τὸ Σινᾶ
 σχέσις εἶνε μὲν ἀληθῶς περιέργον ἢ μᾶλλον εἰπεῖν παράδοξον

^{29β)} Ἐν φ. 67 τοῦ 216 Κωδ. Barociani σώζεται ἐπιστολὴ Γρηγορίου ἱερομο-
 ναχοῦ, ἡγουμένου τῆς ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ μονῆς τοῦ ἁγίου Νικολάου, τὰ π. 6 Σεπτεμ-
 βρίου 1543, πρὸς τὸν Γουβερνάτορα Κρήτης, ἐξαιτουμένου ἐλεημοσύνην πρὸς ἀνε-
 γερσιν τῆς εἰρημένης μονῆς. — Coxe, Catal. κτλ. I pars, 378.

καὶ ἄλλως ἰδιόρρυθμον συνάντημα· πλὴν ὅμως ὅσον ἀλλόκοτον φαίνεται ἀφ' ἑνὸς τοσοῦτο ἀφ' ἑτέρου εἶνε ἔργον καὶ ἀλήθεια τὸ παράδοξον τοῦτο τῶν παπικῶν σχέσεων φαινόμενον, διότι τούτας ἀριδῆλως μαρτυρεῖ... αὐτὴ ἡ ἱστορία τῆς μονῆς, αὐτὰ τὰ... περιλειπόμενα ἔγγραφα...»⁷³. Ἐξηγεῖται, ἴσως, ἡ σχέση αὐτῆ ἐκ τῆς συμπαθείας τῶν παπῶν καὶ τῶν ὑπ' αὐτοὺς ἐπὶ τῆς θέα μοναχῶν καὶ κληρικῶν ἀνατολικῶν βοήθειαν καὶ συστάσεις ἐκλιπαρούντων καὶ τὰ πρὸς τὸ ζῆν καὶ φόρων πληρωμὰς ἐξοικονομοούντων διὰ τῶν παρεχομένων ὑπ' αὐτῶν βοηθημάτων· ἄνευ δ' ὑποστάσεως ἱστορικῆς καὶ λογικῆς εὐρίσκομεν τὴν ἐπὶ τούτῳ γνώμην τοῦ Τ. Δ. Νερούτσου λέγοντος, ὅτι «ὑπὸ τὸ πρόσχημα εὐλαβοῦς ἀναγνωρίσεως τοῦ πάπα ὡς κεφαλῆς τῆς ἀπανταχοῦ χριστιανωσύνης, συνιδῶν τῇ ἐπὶ Παλαιολόγων Βασιλέων ἐπανελημμένως συνομολογηθείσῃ ἐνώσει τῶν ἐκκλησιῶν, μετὰ τὴν ὀφειλομένην προσκύνησιν, ἐξητοῦντο παρὰ τοῦ ἁγίου πατρὸς συστατικὰ γράμματα πρὸς τοὺς βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας τῆς Δύσεως, καὶ ἀποδημοῦντες ἀπανταχοῦ τῆς Ἑσπερίας ἐπέστρεπον κατάφορτοι χρηματικῶν εἰσφορῶν, κομίζοντες μεθ' ἑαυτῶν βασιλικὰ δωρητήρια ἔγγραφα καὶ ὀρισμοὺς πρὸς ἐτήσιας χορηγήσεις ὑπὲρ τῆς Μονῆς τοῦ Σινᾶ⁷⁴». Καὶ ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως φαίνεται συλλέγουσα ἐκάστοτε ἐράνους ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ· ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης Μάξιμος γράφων μηνὶ Ἰανουαρίου τοῦ 1480 ἔτους πρὸς τὸν Δόγγην τῆς Ἑνετίας Ἰωάννην Μοσενίγον ἐξητεῖτο ἐν τέλει «να μὴ παρεμποδίζωνται οἱ εἰς τὰς ἐνετικὰς χώρας πρὸς συλλογὴν ἐλεῶν καὶ βοηθημάτων ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας ἀποστελλόμενοι»⁷⁵. μετὰ ἓνα δ' ἀκριβῶς αἰῶνα, πλὴν τοῦ πλαστογράφου Δαυρεντίου περιήρχοντο σχεδὸν συγχρόνως καὶ ἕτεροι δύο ἀπατεῶνες, ὁ μοναχὸς Μακάριος καὶ ὁ ἱερομόναχος Γαβριήλ, συλλέγοντες βοηθήματα ὑπὲρ τῶν

⁷³) Π. Γρηγοριάδης, ἡ ἱ. μονὴ τοῦ Σινᾶ, ἐν Ἱεροσολύμοις 1875, σ. 98—104.

⁷⁴) Χριστιανικαὶ Ἀθῆναι, ἐν Δελτίῳ τῆς Ἰστ. καὶ Ἐθνολ. Ἐτ. τῆς Ἑλλάδος, τ. Δ' (1892), σ. 183.

⁷⁵) Κ. Παπαρηγόπουλος, Ἰστ. Ἑλλ. Ἐθνους, ἐκδ. Β', τ. Ε', σελ. 483.—Ἡ ἐπιστολὴ ἐξεδόθη τὸ α' ὑπὸ Thomas τῷ 1853.

ἐκκλησιῶν δῆθεν· τούτους κατήγγειλεν ὁ πατριάρχης Ἱερεμίας ὁ Β΄ διὰ γράμματος πρὸς τὸν Δόγην τῆς Βενετίας χρονολογούμενου κατὰ Μάϊον μῆνα τῆς θ' ἰνδικτιῶνος, ἦτοι τοῦ 1581 ἔτους, καὶ παρεκάλει ὅπως παιδεύσῃ αὐτοὺς ὡς δεῖ ὡς ἀπατεῶνας καὶ κομίζοντας πλαστὰ γράμματα, ἐπιλέγων: «ἡμεῖς γὰρ οὐδένα ἐπίτροπον ἡμῶν ἔχομεν αὐτοῦ, πάρεξ τοῦ ἱερωτάτου καὶ σοφωτάτου ἀρχιερέως Φιλαδελφείας κυρίου Γαβριήλ⁷⁶». Καὶ ταῦτα περὶ τοῦ Δαυρεντίου.

11. Περὶ δὲ τοῦ Παρθενίου τοῦ ἐν Φλωρεντία ἐφημερεύοντος, οὐδεμίαν εἶδησιν εὔρομεν ἀλλαχοῦ, οὐδὲ περὶ τῆς ὑπάρξεως ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, καίτοι γνωρίζοντες, ὅτι, ἀρχομένου τοῦ 15' αἰῶνος, ὀρθόδοξοι Ἕλληνες, ἐκ Κρήτης καὶ Πελοποννήσου κυρίως ὀρμώμενοι, κατέφευγον καὶ ἐγκαθίσταντο εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Ἰταλίας καὶ εἰς κτήσεις Ἑνετικῆς, ἰδρύνοντες κοινότητας καὶ ἀνεγείροντες ἐκκλησίας· ὁ Φιλαδελφείας Γαβριήλ γράφων ἐν ἔτει 1580 πρὸς τὸν Κρούσιον λέγει, ὅτι οἱ ὀρθόδοξοι εἶχον ναοὺς ἐν παντὶ τῆς ἐκλαμπροτάτης ἡμῶν ἀρχῆς τῶν Ἑνετῶν τόπων· ἔτι δὲ καὶ ἐν Ἀγκῶνι, καὶ Μεσσήνῃ τῆς Σικελίας, καὶ Μελίτῃ τῇ νήσῳ, καθιεροῦντας καὶ τῷ Σωτῆρι Χριστῷ κατὰ τὰ πάτρια λατρεύοντας ἀκωλύτως⁷⁷». Ἀφοῦ δὲ ὁ λόγος περὶ τῶν ἐν τῇ Δύσει λειτουργουσῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐλληνικῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν, εὔκαιρον νομίζομεν τὴν ὑπόδειξιν ἐνίων, εἰς γνῶσιν ἡμῶν περιελθουσῶν, παραλείποντες τὰς ἔτι καὶ νῦν ὑφισταμένας ἐν Τεργέστη, Βενετία, Λιβόρνῳ καὶ ἀλλαχοῦ.

12. Ἐν Ἀγκῶνι κατὰ τὰς σημειώσεις τοῦ Κρούσιου ὑπῆρχον δύο ἐκκλησίαι ἐλληνικαὶ ὑπαγόμεναι εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ἐν Βενετία ἐδρεύοντος τότε μητροπολίτου Φιλαδελφείας Γαβριήλ⁷⁸, ὧν μία ἐτιμᾶτο εἰς ὄνομα τῆς ἁγίας Ἄννης·

⁷⁶) Ἰω. Βελοῦδης, Χρυσοβ. καὶ γράμ. κτλ. ἐκδ. Β' 1893, σ. 10—11, σημειῶν ὅτι οὐδὲν εὔρε περὶ τῶν ἀπατεῶνων τούτων.—Κ. Παπαρηγόπουλος, αὐτ. σ. 484—5.

⁷⁷) *Crusius Turcogaeciae* p. 523.

⁷⁸) Πληροφορίαι Κραιλλίου παρὰ *Crusio Turcogr.* σ. 523.

αὕτη οὖσα καθολικὴ εἰς ὄνομα τῆς Παναγίας ἐν τῇ πόλει Cypriane (Sainte Marie de la porte Cypriane) παρεχωρήθη τοῖς ὀρθοδόξοις διὰ βρεβίου τοῦ πάπα Κλήμεντος Ζ', ἀπὸ 21 Αὐγούστου 1524 ⁷⁹. κατὰ δὲ τὰς δοθείσας εἰς τὸν Κρούσιον πληροφορίας ὑπὸ τοῦ Ἀνδρέου Δαρμαρίου ἐν ἔτει 1584 «ταύτη νῦν παπιστικῶς οἱ Ἕλληνες λειτουργεῖν ἀναγκάζονται», διότι, σημειοῖ ὁ Κρούσιος, ὑπὸ τὸν πάπαν ἢ πόλις διετέλει ⁸⁰. Ἐν Καλαβρία «μοναί», ἄδηλον πόσαι ⁸¹. Ἐν Μελίτῃ δύο· μία εἰς τὸ Βοῦργον, εἰς ὄνομα τῆς Θεοτόκου τῶν Δαμασκηνῶν, ἰδρυθεῖσα ἐν ἔτει 1522, καὶ μία εἰς τὴν Βαλέταν, ἡ τοῦ ἁγίου Νικολάου, τῷ 1530 κτισθεῖσα ⁸². Ἐν Μεσσήνῃ τῆς Σικελίας τρεῖς ⁸³· τούτων ἡ μία ἐτιμᾶτο κατὰ τὰς πληροφορίας τοῦ Δαρμαρίου εἰς ὄνομα τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης ⁸⁴· διατάγματα καὶ ἔγγραφα περὶ τῆς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐλληνικῆς ἐκκλησίας ἐδημοσίευσεν καὶ ὁ Γ. Α. Μαυροκορδάτος ⁸⁵· ἀνέκδοτος ἐπιστολὴ τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Μελετίου τοῦ Πηγᾶ (χειρογρ. Σακελ. ἀριθ. 102, Πάτμου 21), χρονολογουμένη «Ἰουλίῳ ιζ', αὐγῆβ'» ἀπευθύνεται: «τοῖς κατὰ τὴν λαμπροτάτην Μεσσήναν χριστιανοῖς ὀρθοδόξοις ἱερεῦσι τε καὶ λαϊκοῖς, σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, υἱοῖς κατὰ πνεῦμα ἀγαπητοῖς τῆς ἡμῶν μετριότητος»· ἐν δὲ κώδ. 2 τοῦ Γυμνασίου Μιτυλήνης ἐν σελ. 615 ὑπάρχει Συνοδικὴ πατριαρχικὴ ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς ἐν Μεσσήνῃ τῆς Σικελίας κατοίκους, χρονολογίαν ἔχουσα 5 Νοεμβρίου 1720, τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου Γ' ⁸⁶· ὑπῆρχεν καὶ μονὴ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Σωτῆρος εἰς προγενεστέρους χρόνους ὡς μαρτυρεῖ τὸ ἐπόμενον σημεῖωμα τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἐν χειρογράφῳ IV τοῦ ἐρμαρίου ΙΧ τῆς Λαυ-

⁷⁹) *Cucca*, Dilucidazione κτλ., Napoli 1840, σημ. ἐν σ. 12. — *E. Legrand*, Not. biogr. sur J. et Th. Zygomalas, ἐν σημ. 4 τῆς σελ. 74 τοῦ II τόμου τοῦ *Recueil des textes* κτλ. du congrès des ... lang. orient. vivantes, Paris 1889. — *Crusius*, *Inn. Suevici*, II, 790 καὶ *Turcogr.* σ. 206.

⁸⁰) *Legrand*, ἐνθ' ἄν. σ. 254.

⁸¹) *Crusius*, *Turcogr.* σ. 525. *Monasteria Graecorum sunt*.

⁸²) *Cucca*, ἐνθ' ἄν. — *Crusius*, αὐτ., σ. 528.

⁸³) *Αὐτ.* αὐτ., σ. 525.

⁸⁴) *Legrand*, ἐνθ' ἄν. σ. 255.

⁸⁵) *Φαρμακίδου* τὰ διπλᾶ, Ἀθήν. 1854, σ. 221—3, 248.

⁸⁶) *Ἑλλ. Φιλ. Σύλλ.*, Μαυρογ. βιβλ. Α', σ. 132.

ραντιανῆς βιβλιοθήκης, περιλαμβάνοντι Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου Ὁμιλίας: Haec Homilia habetur etiam in codice MS Monasterii Graecorum Sancti Salvatoris in urbe Messana inter opera Sancti Ioannis Chrysostomi⁸⁷. Ἐν Πόλῃ τῆς Ἰστρίας μία τοῦ ἁγίου Νικολάου τῷ 1583⁸⁸, ἐν ἣ, τῷ 1591 ἱερούργει Μητροφάνης⁸⁹. Ἐν Μπαρλέττα μία, ἡ Κυρία τῶν Ἀγγέλων⁹⁰. Ἐν Νεαπόλει ἡ εἰς ὄνομα τῶν ἁγίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, κίσμα Θωμᾶ Ἀσάνη Παλαιολόγου, ἐν τῇ ρεγεῶνι dell'Incoronata, ὀρισθεῖσα διατάγματι τοῦ Βασιλέως Καρόλου Ε' ὑπὲρ τῶν ἐκ Κυρῶνης προσφύγων, ἀπὸ 15 Σεπτεμβρίου 1516· ἐν αὐτῇ ἐτάφη τῷ 1588 Μακάριος ἀρχιεπίσκοπος Ἐπιδαύρου⁹¹. ὁ Δαρμάριος παραλείψας αὐτὴν ἐσημείωσεν εἰς τὸν Κρούσιον δύο, τῆς τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης καὶ τὴν τοῦ ἁγίου Νικολάου⁹². Ἐν Παλέρμῳ ἡ τοῦ ἁγίου Νικολάου⁹³. Περὶ ἐκκλησίας ἐλληνικῆς ἐν Φλωρεντία δὲν εὔρομεν, ὡς εἶπομεν, μαρτυρίαν· ἴσως ὑπάρχει τοιαύτη ἐν τῷ μὴ παρ' ἡμῖν εὔρεθένι γ' τόμῳ τοῦ συγγράμματος τοῦ Rodota «*storia del rito greco in Italia*».

Ταῦτα ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Γαβριὴλ Σεβήρου συναρμολογηθέντα δημοσιεύομεν, ἡμεῖς μὲν ἔχοντες ἐν νῷ τὸ τοῦ Σοφοκλέους (Οἰδ. Τύρ. 314—5):

... ἄνδρα δ' ὠφελεῖν ἀφ' ὧν

ἔχοι τε καὶ δύναιτο, κάλλιστος πόνων,

δ' δ' ἀναγνώστης κρινάτω ἐὰν ὠφέλιμα ἦ μῆ.

⁸⁷) *Ans. Bandinius*, Catal. cod. Mss. biblioth. Medic. Laurent., Florentiae 1764, σ. 393.

⁸⁸) Ἰω. Βελοῦδης, ἡ ἐν Βενετία Ἑλλην. ἀποικία, Βενετία 1893, σ. 18.

⁸⁹) *I. Lamius*, Max. Marg. ... epist. σ. 76.

⁹⁰) *G. A. Μαυροκορδάτος*, ἐνθ' ἄν., σ. 239, 246—260.

⁹¹) Αὐτόθι, σ. 218—222, 226—235. — *Cucca*, ἐνθ' ἄν. Σάθας, Τουρκ. Ἑλ., σ. 110 (σημ. 1), 175—6 καὶ Χρον. Γαλαξ., σ. 153: Οὗτος τὸ διάταγμα τοῦ Καρόλου τάσσει τῷ 1532. Ἡ μαρτυρία τοῦ Μαυροκορδάτου φαίνεται ἀκρίβειστέρα

⁹²) *Legrand*, ἐνθ' ἄν. — Ὁ Σ. Λάμπρος ἠγγέλειεν ὅτι θὰ δημοσιεύσῃ πραγματείαν περὶ τῆς ἐν Νεαπόλει ἐκκλησίας (ἐν σημ. εἰς σελ. 250 τοῦ Β' τόμ. τῆς ὑπὸ Οὐίλλιαμ Μίλλερ Ἱστορίας τῆς Φραγκοκρατίας ἐν Ἑλλάδι).

⁹³) *G. A. Μαυροκορδάτος*, ἐνθ' ἄν. σ. 222—3.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

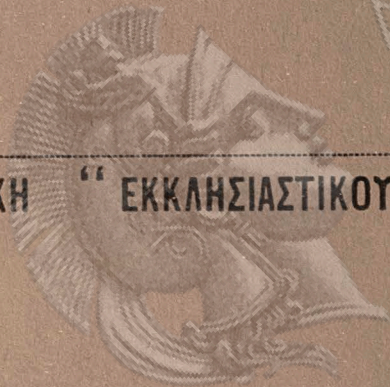

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000167288

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ "ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΦΑΡΟΥ",

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ